

[Formanden.]

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om byplaner.

(Lovforslaget (nr. 81) findes i tillæg A. sp. 627, fremsættelsen i tidenden sp. 2237).

Første behandling af forslag til lov om regionplanlægning.

(Lovforslaget (nr. 82) findes i tillæg A. sp. 617, fremsættelsen i tidenden sp. 2238).

Lovforslagene sættes til forhandling.

Ove Hansen: Jeg skal først gøre nogle bemærkninger om lovforslaget om regulering af bymæssige bebyggelser.

Stigningen i befolkningstallet og den fortsatte vandring fra land til by, navnlig til de større byområder, har nødvendiggjort og nødvendiggør fremdeles, at de kommunale myndigheder under hensyn til den øgede tilgang af boliger og indbyggere får bedre muligheder for at tilrettelægge tilvæksten. De gode indtjeningsmuligheder og pengeligeheden har vel i de senere år bidraget væsentligt til efterspørgslen efter grunde — det gælder såvel grunde til boligbyggeri som til sommerhusbyggeri — og man må sikkert regne med, at interessen for at erhverve grunde fortsat vil være stor. Det er derfor af stor betydning, at kommunerne får adgang til at foretage en fornuftig planlægning.

Byplanloven af 1938 og landsbyggeloven af 1960 har været og er værdifulde love for kommunerne, men næppe tilstrækkelige til at regulere og afpasse forholdene til udviklingen. De ændringer, der her foreslås i loven om regulering af bymæssige bebyggelser, samt de ændringer, som ministeren for kulturelle anliggender foreslår i naturfredningsloven, har til hensigt at sikre, at overgangen fra landbrugsjord, enten det er til boligbyggeri eller til erhvervsformål, sker i overensstemmelse med den planlægning, som myndighederne har tilrettelagt.

Byreguleringsloven har til opgave at hindre spredning af bebyggelser. Vi har ofte i kommunerne set eksempler på, at parceller blev solgt fra landbrugsejendomme, der var beliggende så langt fra bebyggelser, at det næsten var umuligt at forsyne parcellerne med de nødvendige ledninger såsom til

vand, kloak m. v., men da folk alligevel byggede huse på sådanne arealer, resulterede det ofte i, at den bygningsattest, som er en forudsætning for at kunne opnå lån i offentlige midler, ikke kunne udstedes.

Det er min opfattelse, at loven om regulering af bymæssige bebyggelser har medvirket til en mere hensigtsmæssig planlægning i kommunerne. 23 områder er nu omfattet af byreguleringslovens bestemmelser, og det betyder, at en fornuftig plan kan etableres inden for disse områder, og med vedtagelsen af det lovforslag, vi her har til behandling, skulle antallet af områder gerne øges væsentligt.

Fastlæggelse af zonegrænser, som naturligvis tit har givet anledning til drøftelser og vel også forundring, er dog vist så godt som i alle tilfælde løst i god forståelse mellem de interesserede parter, det vil sige kommunalbestyrelserne, byudviklingsudvalgene og byplannævnet. Man har naturligvis hørt kritiske bemærkninger om, at blot der var flere arealer i inderzonen, ville grundpriserne ikke være så høje, som tilfældet er. Det er muligt, at man måske visse steder burde have større arealer inden for inderzonernes område, men så må man også gøre sig klart, at det for det offentlige vil betyde store investeringer til byggemodning af arealerne. Det er dyrt at anlægge veje, kloakker, vandledninger m. v., og det er som regel kommunerne, der skal stå i forskud med disse anlægsgudgifter.

Den nu foreslåede lov kommer kun til at gælde for en del kommuners vedkommende, nemlig de kommuner, der i dag omfattes af byreguleringen, men forhåbentlig bliver antallet af kommuner, der kommer ind under lovens bestemmelser, som jeg nævnte før, øget ret væsentligt.

I de kommuner, som ikke vil blive omfattet af denne lov, vil naturfredningsloven være et godt middel til at forhindre planløshed, idet den kan tages i anvendelse i de kommuner, hvor byudviklingsloven ikke er gældende. I så tilfælde vil reguleringen blive administreret af et fredningsplanudvalg.

I §§ 4 og 5 i lovforslaget om bymæssige bebyggelser har ministeren til dels imødekommet de ønsker, som venstre og det konservative folkeparti har fremsat. For-

[Ove Hansen.]

slaget tilsigter et øget udbud af grunde for derigennem at hindre, at grundspekulation finder sted. Jeg er helt enig i de betragtninger, ministeren gør gældende, når han siger, at der bør sikres udbud af grunde i inderzonerne til boligbyggeri samt erhvervsbyggeri.

Byudviklingsplanerne skal i fremtiden godkendes af boligministeren og ikke længere af det stående folketingsudvalg. Vi har ikke noget imod den ændring, som ministeren her foreslår; de siger, vi har haft til behandling i folketingsudvalget om byudviklingsplaner, har der, så vidt jeg erindrer, altid været enighed om.

Lovforslagets § 8 er en forbudsparagraf, der går ud på, at ministeren efter anmodning af et byudviklingsudvalg kan nedlægge forbud mod udstykning, bebyggelse m. v. i indtil 2 år — i særlige tilfælde endog 3 år — dersom udnyttelsen af en ejendom må anses for at være i strid med en kommende byudviklingsplan. Vi har en tilsvarende forbudsparagraf i byplanloven, en paragraf, der har været til megen nytte for de kommunale myndigheder.

§ 12 i lovforslaget siger, at kloakbidrag ikke må pålignes i yderzoner uden samtykke fra byudviklingsudvalget. Jeg synes i og for sig, at det burde være kommunalbestyrelsen, der bestemmer, hvor store områder man vil tage med under kloakområdet. Jeg er godt klar over, at der ikke kan pålignes ejere af arealer i yderzonerne kloakbidrag; men når nu kommunen selv er villig til at afholde omkostningerne i forbindelse med kloakeringen, synes jeg, det burde være kommunen, der alene kunne bestemme det. Jeg forstår naturligvis godt hensigten med bestemmelsen, således som der også nærmere redegøres for det i bemærkningerne til lovforslaget. Men vi skal også passe på, at kommunernes ret til selv at styre deres anliggender ikke begrænses mere end nødvendigt. I kommunale kredse er der ikke alle steder — og vel undertiden med rette — lige stor tilfredshed med byudviklingsudvalgenes afgørelser.

I § 15, der omhandler revision af byudviklingsplaner, findes der, synes jeg, nogle særdeles betydningsfulde og gode bestemmelser, der bl. a. går ud på, at et byudviklingsudvalg til enhver tid kan op-

tage en byudviklingsplan til revision med henblik på udvidelse af planens inder- og mellemzoner, ligesom man med mellemrum kan afgive en redegørelse for, hvorvidt planen kan opretholdes uændret eller der bør ske en udvidelse af planens inder- og mellemzoner.

Endelig er der i § 17 indført en bestemmelse om adgang til i visse tilfælde at foretage ekspropriation. Jeg tror, det er af meget stor betydning for det offentlige, at man i særlige tilfælde får lov til at foretage ekspropriationer, når en løsning ikke kan ske på anden måde.

Jeg vil derefter gøre nogle bemærkninger om lovforslaget om ændringer i byplanloven. Nogle af de foreslåede ændringer er en konsekvens af de ændringer, der foreslås vedrørende regulering af bymæssige bebyggelser, så dem skal jeg ikke komme nærmere ind på her.

Derimod er det nok værd at komme med nogle kommentarer til ændringen til § 12 i byplanloven, idet denne ændring går ud på at give kommunerne en mulighed for at kunne ekspropriere i særlige tilfælde. Hidtil har det kun været muligt at ekspropriere i et meget begrænset omfang, men nu foreslår boligministeren, at kommunerne, og i visse tilfælde staten, får adgang til at ekspropriere f. eks. i tilfælde, hvor jord, der grænser op til en bymæssig bebyggelse, ikke vil blive anvendt til bebyggelse på et tidspunkt eller på en måde, der er i overensstemmelse med planerne for et bysamfunds udbygning og forsyning med byggegrunde.

Det er en forudsætning for at kunne tage ekspropriationsretten i anvendelse, at arealerne findes inden for områder, hvorpå der er godkendt byplan eller i hvert fald er en byplan under udarbejdelse. Jeg tillægger denne adgang til ekspropriation meget stor betydning, ikke fordi jeg ønsker bestemmelsen anvendt mest muligt — jeg havde nær sagt tværtimod; jeg ser naturligvis helst, at ejeren og det offentlige kan blive enige om en eventuel handel, således at ekspropriationsretten ikke tages i anvendelse. Men ifald man ikke kan forhandle sig til rette, kan det blive nødvendigt at bringe retten i anvendelse.

Det er min opfattelse, at man trygt kan give kommunerne en sådan adgang. Jeg

[Ove Hansen.]

tror ikke den vil blive misbrugt. Undertiden har man set, at ejere af arealer ligefrem har hindret, at en fornuftig og hensigtsmæssig byplan blev realiseret; det skyldes vel ofte, at den pågældende ejer ikke foreløbig har interesse i at sælge sin ejendom eller udnytte den bebyggelsesplan, der gælder for ejendommen. Hans modvilje skyldes måske, at han regner med, at ejendommen bliver mere værd med tiden. Ifald det kun var et anliggende, der angik ejeren alene, var der vel ikke så meget at sige til det, men det er desværre ikke altid tilfældet. Hans modvilje bevirker, at grunden ikke kan tjene det formål, som byplanen tilsigter; den helhedsløsning, som er byplanens mening, må opgives i hvert fald inden for en rum tid. I mange byer kan man se, hvorledes uudnyttede arealer ligger i en tilstand, der på ingen måde forskønner omgivelserne. En god anvendelse af sådanne grunde ville være til stor gavn for byen, enten det drejer sig om grunde til boligbyggeri eller erhvervsbyggeri eller til andet formål. Også af æstetiske grunde ville det være af betydning, om sådanne arealer blev udnyttet i overensstemmelse med den byplan, som de kommunale myndigheder har udarbejdet.

Nu vil der måske lyde røster om, at det er et indgreb i den private ejendomsret, når det offentlige i sådanne tilfælde kan forlange ejendommen overtaget. At det er et indgreb, skal erkendes, men vel et nødvendigt indgreb, når det har vist sig, at man ikke på nogen måde kunne tale sig til rette med den pågældende ejer. Det er ikke hensigten med bestemmelsen om adgang til ekspropriation at genere den pågældende ejer, ingenlunde. Han vil jo også efter de gældende regler få erstatning, således at han ikke lider økonomisk tab derved. Det er et spørgsmål, om han ikke misbruger ejendomsretten netop ved at forhindre en helhedsløsning. Jeg vil naturligvis til enhver tid respektere den private ejendomsret og indrømme ejere den bedste mulighed for at udnytte den, men det må være en forudsætning, at det ikke bliver på bekostning af de omkringboendes rettigheder eller helhedens interesser.

Jeg tror, det er en værdifuld bestemmelse, ministeren her vil have indføjet i byplanloven, og der er efter min mening ingen tvivl om, at den vil blive modtaget

med stor tilfredshed i kommunalbestyrelserne. Jeg har ofte hørt kommunalbestyrelsesmedlemmer give udtryk for, at man i kommunerne netop savnede en sådan ret til i visse tilfælde at ekspropriere til boligformål og erhvervsformål i forbindelse med udarbejdelse af byplaner. Derfor vil jeg takke den højtærede boligminister for den ændring, han her foreslår i byplanloven.

Må jeg så til slut gøre nogle bemærkninger om lovforslaget om regionplanlægning. Forslaget skal ses i forbindelse med det omfattende planlægningsarbejde, der i den senere tid er indledt i vort land. Det er ikke alene Danmark, der har indset nødvendigheden af en systematisk planlægning; en del lande i Vesteuropa har for år tilbage foretaget en omfattende planlægning, og noget tilsvarende gælder for øvrigt også i de øvrige nordiske lande.

Ændringen i landets struktur nødvendig gør i høj grad en planlægning, der omfatter såvel større som mindre, begrænsede områder. Planlægningen er et arbejde, som regeringen netop har gjort til genstand for behandling i 1961 ved at nedsætte et landsplanudvalg. Det væsentligste i planlægningsprocessen er udarbejdelsen af forslag til planlægningens målsætning. Det er ved målsætningen, planlægningen udstikker rammerne for fremtidsbilledet.

Hensigten med forslaget om regionplanlægning er, at der rundt omkring i landet på kommunalt initiativ påbegyndes en planlægning for større områder. En sådan planlægning kan få stor betydning for de enkelte områder af landet. Ved udarbejdelse af dispositionsplaner og zoneplaner i kommunerne har man, hvad der vel ikke er noget at sige til, mere tænkt på kommunens interesser. Planlægningen i nabokommunen kendte man måske ikke så meget til, og man havde heller ikke indflydelse derpå. Jeg tror derfor, det er af meget stor værdi, at man nu får et større område at tænke på med hensyn til planlægning. En planlægning, der omfatter større områder, indebærer formentlig også den fordel, at det bliver lettere at løse spildevandsproblemet, og det samme gælder vel forsyningen med vand, således at man ikke er tvunget til at tage alt for meget hensyn til de kommunale grænser.

Jeg forstår af lovforslaget, at det nu er

[Ove Hansen.]

hensigten, at landet skal deles op i regioner. Jeg ved ikke, hvor mange regioner ministeren har tænkt sig, men det kan vi vel drøfte lidt nærmere i det udvalg, som jeg mener skal nedsættes til at se på lovforslaget.

Forslagets hovedindhold går ud på, at der for hver region nedsættes et udvalg med den opgave at forestå regionplanlægningen, herunder udarbejdelse af regionplaner. Ministeren foreslår, at udvalget kommer til at bestå af 18 medlemmer, der repræsenterer kommunalbestyrelserne samt amtsrådene, og 9 medlemmer, der repræsenterer ministerierne og centrale og lokale planlægningsmyndigheder, og endelig, at formanden udpeges af boligministeren. Det fremgår ikke nærmere af bestemmelserne, hvorledes disse 18 medlemmer, som kommunerne og amtsrådene skal udpege, skal fordeles kommunerne og amtsrådene imellem, men også det må vi vel se nærmere på i udvalget, så der her kan komme klare linjer; ellers kan det måske give anledning til nogle misforståelser rundt omkring.

Det ville have været rart, om vi i kommunallovskommissionen havde taget stilling til amtsrådenes fremtidige placering her i landet, men det har vi altså ikke, og derfor må vi nu prøve på at finde en løsning med hensyn til udpegning af medlemmer til regionudvalget. Såfremt udvalget ikke skulle kunne opnå enighed, forstår jeg, at boligministeren så efter forhandling med byplan-nævnet kan træffe den endelige afgørelse.

Det fremgår af lovforslaget, at de planer, der udarbejdes, skal være vejledende for andre myndigheder. Jeg ser naturligvis gerne, at de kommunale myndigheder i så stor udstrækning som muligt får adgang til at forestå planlægningen.

Med disse bemærkninger vil jeg gerne på mit partis vegne udtale, at vi vil medvirke til gennemførelse af de tre lovforslag.

Axel Kristensen: Venstre har stemt for de nugældende love og dermed erkendt, at det kan være rimeligt at foretage en vis regulering, der holder styr på denne udvikling, men når vi skal se på resultaterne, er vi ikke helt så tilfredse.

Der kan ikke være tvivl om, at byplanlovgivningen har givet visse gode resultater i de detaljer, man laver i kommunen, men

helt fuldkomment har det ikke været. Vi ser, hvordan loven har været brugt til at lave sovebyer, hvilket må betyde store udgifter til transportanlæg, baner o. s. v., samt store tidstab for befolkningen. Man kan sige, at flere kommuner på disse områder ikke har handlet forsvarligt.

Når vi derimod kommer til byudviklingsloven, som vi også gik ind for, må man sige, at det er lidt sværere at få fat i det gode, der er kommet ud af dem. Der er i alt fald kommet meget dårligt, og hertil mener vi hører den store prisstigning på grunde, som — det har jeg sagt før fra denne talerstol — virker forargelig, men det kan jeg komme tilbage til lidt senere.

Endvidere har den ikke løst den opgave at skabe en fornuftig byudvikling ved at sørge for, at de store byer ikke voksede så stærkt, og at de mindre blev større, så man fik en bedre fordeling af befolkningen. Hvis man ser på udviklingen, er det faktisk blevet sådan, at det er blevet lag på lag. Lidt uden for København ligger Rødovre, Hvidovre, og så kommer Glostrup og Brøndbyerne. I løbet af kort tid vil det være én stor samlet blok. Den opgave har man ikke fået løst på en god måde.

Der er en tydelig linje i de lovforslag, der nu foreligger, og det er, at der sker en meget stærk centralisering af magten i boligministeriet. Dette må give en langsom behandling af sagerne, idet man er nødt til at høre alle de mange forskellige udvalg, man nu opretter, og som sagerne skal cirkulere imellem. Det må blive en dyr løsning, og da resultaterne af denne form for at bygge det op hidtil ikke har været gode, må det være naturligt at se på, om ikke man kan finde andre veje til forenkling, og samtidig nå de resultater, vi fra vor side kan ønske med den planlægning, der skal finde sted.

Jeg morede mig med at prøve at lave et diagram over de veje, sagerne skulle gå, fra den ene afdeling, det ene udvalg, den ene institution til den anden. Der blev så mange forbindelseslinjer, så mange streger, at det var helt uoverskueligt.

Jeg vil gerne først påvise, hvorledes hele magten nu ønskes lagt i boligministeriet. Der foreslås i lovforslaget om regionplanlægning oprettet regionaludvalg med 28 medlemmer, der skal planlægge for

[Axel Kristensen.]

regionerne, og de 18 medlemmer skal repræsentere kommunerne. I regionaludvalget for København, der må omfatte Københavns amt, Roskilde amt og Frederiksborg amt og de dertil hørende købstæder — ellers vil der ikke blive mening i det — vil de almindelige kommuner således ikke få nogen mulighed for at blive repræsenteret.

Ministeren udpeger 10 medlemmer, og det vil sige, at hører blot 4 af de øvrige 18 til ministerens parti, har han hele magten i udvalget. Endelig skal han godkende bagefter, hvad der bliver lavet, og det vil atter sige, at de af ham udpegede repræsentanter kan sige: det får vi ikke igennem hos ministeren, så det kan vi lige så godt lade være med. Sandheden er, at de lokale folkevalgte repræsentanters synspunkter ikke kommer til udtryk på denne måde.

Der står i bemærkningerne, at det, disse regionaludvalg laver, kun skal være vejledende; men det er da helt forkert, for når regionaludvalgets forslag godkendes af boligministeren og han derefter godkender, hvad der kommer fra alle de underliggende områder, er afgørelsen dermed truffet.

Hvis vi ser på lovforslaget om reguleringen af bymæssige bebyggelser, er det sådan, at ministeren udpeger formændene for byudviklingsudvalgene og bestemmer antallet af disses medlemmer efter forhandling med kommunerne, men det er dog ham, der bestemmer; kommunerne kan ikke blive repræsenteret i ret vidt omfang, og ministeren skal også her godkende resultatet. Efter byplanloven er det ganske vist kommunerne, der træffer beslutninger og gør indstilling, men det er igen boligministeren, der skal godkende; kommunerne må selvfølgelig indordne deres byplaner under det, regionaludvalget og byudviklingsudvalget, hvor ministeren behersker stillingen, har lavet. Det vil sige, at hermed bibeholdes eller endog forstærkes ministerens centrale post, og det gør hele apparatet overordentlig tungt virkende.

Regeringen har udnævnt et landsplanudvalg, der har lavet nogle skitser, og det er også sket helt uden om lovgivningen. Det er klart, at ministeriet må have lov til at nedsætte et udvalg for at undersøge sagerne — det er ikke det, jeg bebrejder den — men når det kommer til stykket, kan disse

hovedlinjer vel ikke alene afgøres i regeringen.

Midt i alt dette har vi så noget, der hedder byplannævn. Oprindeligt var de lavet for at begrænse ministerens magt over byplanlægningen; nu bruges de nærmest omvendt, fordi disse byplannævne ikke repræsenterer noget virkeligt folkevalgt; for provinsen er der 9 medlemmer, sognerådsforeningerne har 1 repræsentant, og amtsrådene har 1, men de direkte interesserede, der er valgt af befolkningen, har ikke nogen indflydelse på, hvad dette byplannævn siger.

Endvidere skal man lægge mærke til, at ved forslaget om regionplanlægningen overgår flere af de beføjelser, som f. eks. amterne har haft hidtil, til dette nævn, som ikke er folkevalgt. Det skal bestemme en hel del forskellige ting; det skal bestemme placeringen af forsyningsanlæg og fælles institutioner — altså sygehuse, vandværker og elektricitetsværker — og det skal bestemme ruter for trafik og trafik anlæg. Ruter for trafik må vel i høj grad blive landeveje. Det vil altså sige, at her fratager man et folkevalgt organ som amtsrådet indflydelse på disse ting og lægger dem over til et nævn.

Vi har ved behandlingen af Køge Bugt-problemet vist, hvorledes vi mener disse ting skulle ordnes, ved at stille en skitse op, gående ud på, at man for dette område overdrog afgørelsen til amtet i samarbejde med købstæderne, hvorved spørgsmålet ville blive lagt ud til en besluttende myndighed, der repræsenterer befolkningen. Dette ville naturligvis betyde en væsentlig forenkling.

Vi mener ganske simpelt, at denne lovgivning bør bygges på det princip, at det bør være folkevalgte institutioner, der træffer afgørelserne. Når man havde en lov om landsplanlægning med hovedlinjerne givet, som de underordnede instanser måtte rette sig efter, skulle de så til gengæld have lov til at træffe afgørelserne inden for deres område uden at behøve at gå til ministeriet, når hovedlinjerne var givet ved denne landsplanlægning.

Derfor mener vi, at regionplanlægningen kunne bygge på amter og købstæder, f. eks. ved at disse på en eller anden måde var valgforsamlinger og valgte dem, der skulle træffe afgørelsen, men de skulle kun kunne træffe afgørelser og disponere ud fra den hovedlinje, som er givet ved landsplanlæg-

[Axel Kristensen.]

ningen, således at der kan komme hurtige afgørelser og virkelig kan handles.

Jeg er ikke sikker på, at man, når der laves regionaludvalg også behøver byudviklingsudvalg, for regionalområdet må næppe blive for stort, det skal selvfølgelig være stort — det er jeg enig i — men næppe så stort, at den befolkning, der har med det at gøre, mister overblikket over det. Byudviklingsudvalgene skal også være temmelig store. Spørgsmålet er, om man ikke ved at give dem en fornuftig størrelse kan undgå et led. Derfor mener jeg, det bør tages under overvejelse, om det virkelig er nødvendigt at have så mange led og så indviklet en administration, som lovforslaget vil etablere. Derfor kan det være rigtigt, hvad der står i bemærkningerne, at dette kan betyde en hæmning af byudviklingen. Der er ikke noget i vejen for, at man, hvis man har et stort regionalområde, kan nedsætte underudvalg, som kan udarbejde forslag til byudvikling for et vist område, men regionaludvalgene må kunne træffe beslutningen, således at sagen dermed var afgjort. Byplanerne skal selvfølgelig som hidtil laves af kommunerne efter de regler, som de pågældende institutioner måtte beslutte. Man har måttet klare det ved, at landkommunerne er underkastet amterne på visse områder, og at amterne er underkastet ministeriet på visse områder; det måtte man kunne klare ved at appellere til nærmest foregående instans og derved få en langt rimeligere og enklere administration af det hele. Jeg mener, at den formering ved knopskydning, som vi har haft hidtil, kan vi ikke fortsætte med.

Efter at jeg her har angivet de principielle synspunkter, skal jeg sige lidt om de lovforslag, der foreligger. Jeg har jo stort set sagt min mening om lovforslaget om regionalplanlægning. Vi er altså villige til at gå med til større områder for at få en bedre planlægning. Men det behøver jo ikke at betyde, at alt skal bastes og bindes, kun at man sikrer nogle fornuftige hovedlinjer.

I byudviklingsforslaget er begrebet mellemzone ændret. Jeg ved nøje, hvad der var meningen med dette begreb i sin tid, for det var mig selv, der foreslog det; min hensigt var denne, at hvis man i det, man kalder yderzoner, eller i hvert fald i en del

af dem, kunne få lov til at købe grunde til kolonihaver — og det var vitterligt, at der ellers ikke var udstykningsmuligheder — så ville en række mindrebemidlede mennesker købe sådanne grunde i stedet for at leje en kolonihave, hvilket minsandten er lige så dyrt som at købe jorden; i lejede kolonihaver går det jo også sådan, at når træerne får en vis størrelse, bliver lejerne hældt ud, fordi der skal bygges på de grunde. Men altså, hvis folk kunne købe en grund i mere landlige distrikter og ville gøre sig den ulempe at cykle lidt længere ud, hvor de kunne få en grund til lavere pris og yde deres årlige bidrag til kloak- og vejfond, så kunne distriktet i løbet af 10-15 år måske indlemmes — ikke med det formål at være reserve for inderzonen og derved holde grundene for små — og forøge denne zone delvis og stykkevis, for sådan som man har brugt loven, er det helt imod dens mening. For at kunne fortsætte med den forkerte metode ændres loven nu nemlig således, at inderzonerne fortsat skal vokse stykkevis og delvis i stedet for, at de hele tiden skal være tilstrækkelig store. Jeg må for min part sige, at sådan som man nu bruger mellemzonerne, foretrækker jeg dem simpelt hen slettet. Når inderzonerne skal være store nok til at klare alle opgaverne, hvad skal man så med mellemzonerne?

Når man fra regeringens side har accepteret vort synspunkt om, at man løbende skal holde sig underrettet om, at inderzonerne er store nok til at tage det behov for boliger, der kommer, så behøver man ikke mellemzoner, for man kan jo føre arealer ind direkte fra yderzonerne.

Dernæst er der en ændring med hensyn til begrænsningen af, hvad man må bygge i mellem- og yderzoner. Man har hidtil måttet bygge for landbrug, skovbrug og fiskeri, men man har også kunnet bygge landarbejderboliger og kunnet bygge til frøavl, gartneri, frugtplantager, hønserier og funktionærboliger. Alt dette tages nu ud af loven. Vil man bygge noget sådant, skal man søge om det. Der siges meget venligt, at hvis man kan sandsynliggøre, at det er nødvendigt for virksomhedens drift, kan man få lov at bygge, ellers vil man tvinge alt dette ind i landsbyer. Det er et helt unødvendigt indgreb i den frihed, der må være. Yderligere finder jeg, det er en helt forkert tankegang,

[Axel Kristensen.]

som går igennem fredningsloven alle steder, at man ude i disse områder ikke må have andre erhvervsvirksomheder end landbrug. Vi ved jo, at antallet af landbrugere, antallet af mennesker, der skal bo i landdistrikterne, er faldet meget stærkt, og det vil derfor være af betydning, om der visse steder sker opsamling af mennesker, så alle kan få den nødvendige service fra handlende og håndværkere, så folk kan blive betjent, uden at det skal være langvejs fra. Vi ved, at husmandsbrug skal nedlægges; der vil blive ledige boliger i bygningerne, og der vil ikke være noget som helst anstødeligt i, at der i sådanne landsbyer også kommer andre erhvervsvirksomheder. Jeg har ikke noget imod, at man vil holde styr på størrelsen; jeg vil ikke gøre landsbyer til fabriksbyer. Det er ikke meningen at ødelægge det gode ved planlægning. At lægge alle de stramme bånd, som man tilsigter at lægge, er efter min mening helt forkert.

Det ville være en stor nationaløkonomisk gevinst, om de bygninger, som der ikke mere er brug for til landbrug, kan bruges til boliger; vi har svært nok ved at bygge nye boliger, og vi skal da ikke tvinge folk ind til byerne; hvis der kan skabes mindre erhvervsvirksomheder i disse mindre områder, må folk have lov til det. Derfor er dette punkt blevet alt for skarpt formuleret. Denne lovgivning vil f. eks. betyde, at hvis en mand har haft en gård og nu vil bygge sig en aftægtsbolig i den ene ende af haven, så skal han spørge om lov. Han skal dokumentere, at det er nødvendigt for virksomhedens drift, og hvis han ikke kan det, får han ikke lov til at bygge en aftægtsbolig på det sted, hvor han har levet hele sit liv og måske er født. Det er et helt urimeligt indgreb til ingen verdens nytte bare ud fra et rent teoretisk ønske om at bestemme al ting for alle mennesker og om, at det skal se ud som det ser ud i dag, at det skal være så nøgne områder som vel muligt. Jeg synes ikke altid, at bygninger ser hæslige ud i et landskab, de kan tilmed pynte. I hvert fald

må det væsentlige være, at mennesker kan producere, skabe og leve; det er dog vigtigere end det andet.

Dernæst har man slettet bestemmelsen om værditab. Det kan jeg ikke forstå, man vil gøre. Hvis det er dokumentabelt, at en mand har lidt et værditab ved, at man har lavet en plan, hvorfor skal han så ikke have erstatning? Hvis man kan hævde, at han ingen tab har haft, så får han jo heller ingen erstatning. Hvorfor er man så ivrig efter at slette disse bestemmelser?

Man har også slettet bestemmelsen om, at sagerne skal forelægges i et folketingsudvalg. Det var ikke sådan, at det i og for sig skulle godkende dem, og jeg ved godt, at bestemmelsen ikke er brugt så forfærdelig meget, men det ligger i, at i den periode, der er gået, har vi ikke fået de store planer ind, der har vi fået smårettelserne på det, der var. Nu nærmer tiden sig, da de store planer skal være inde, og selv om man i og for sig måske ikke vil sige nej til dem, er det af meget stor værdi, at de mennesker, der giver sig af med disse ting i folketinget — vi kan jo ikke alle være borgmester i Ballerup og derfor nøjagtig vide, fordi det foregår — kan få lejlighed til at se, hvad det egentlig er, der sker. Ellers vil folketingsmedlemmerne ikke have den kontakt med udviklingen og med lovenes brug, som de ellers kunne få. Jeg kan ikke forstå, hvorfor disse bestemmelser skal fjernes.

Jeg vil gerne have lov til at gøre opmærksom på, at jeg i hvert fald har set én ting, jeg synes er helt urimelig. Jeg har påtalt det over for ministeren, og jeg har sagt, jeg mener, det er ulovligt. Det er bestemmelsen om, at sommerhuse ikke må være over 50 m². Den mener jeg ikke har nogen hjemmel i loven. Motiveringen for denne var, at folk ikke måtte bruge deres sommerhuse til helårsbeboelse, men de gjorde det bare alligevel. Hvad skulle den stakkels landkommune gøre, der skulle anvise dem bolig? Sandheden er den, at årsagen til, at man måtte gøre dette indgreb, var, at lovgivningen siger, at hvis folk bliver husvilde,

[Axel Kristensen.]

er det den kommune, hvor de sidst har haft bopæl, der skal skaffe dem bolig, men der står ikke, hvor de sidst har haft lovlig bopæl. I stedet for at rette på årsagen til de forkerte ting, som har gjort ulykker helt tilbage til 20'erne i Hvidovre og Gladsaxe, da de havde disse store problemer, kører man videre og siger, at sommerhuse ikke må være over 50 m². Det er meget nyttigt at få at se, at man bærer sig så urimeligt ad; så kan det påtales.

Må jeg føje til, at venstre og de konservative på dette område har fremsat et lovforslag. Jeg er glad for, at man har medtaget nogle af de resultater, vi nåede til i udvalget i fjor og i efteråret, idet man har accepteret reglen om, at man hvert femte år i hvert fald skal tage en revision. Det synes jeg er meget nyttigt. Men der er ting, man ikke har medtaget. Man har ikke medtaget, at der skal være tilstrækkelig byggemodning. Det er ikke nok, at man udvikler tilstrækkelig store inderzoner, hvis ikke man kan få lov til at bygge dér, for kommunerne giver ikke tilladelse til at bygge, hvis der ikke er kloakker. Man fremkalder altså ikke ved blot at lave en stor inderzone det store udbud, som er nødvendigt for at få rimelige priser. Hvis man ikke vil træffe foranstaltninger til byggemodning, er det andet temmelig værdiløst, og derfor må vi fra vor side sige, at selv om man har taget ting, og væsentlige ting, i vort forslag med, så har man udeladt andet, der var helt afgørende. Det er min fulde og faste overbevisning, at de almindelige økonomiske love også gælder for jord, at forholdet er det enkle, at det er udbud og efterspørgsel, der, når det kommer til stykket, bestemmer priserne; og når man hindrer tilstrækkeligt udbud ved, at grundene ikke er byggemodne, så får man de formidable priser, og der findes intet andet middel herimod end at gøre grundene byggemodne. Det bliver ikke billigere ved, at kommunerne køber. Når man taler om, at det vil være en uhyre stor byrde for kommunerne at foretage den fornødne kloakering, er det efter min opfattelse forkert. En kloakering — og her er kun tale om hovedkloakker — kan vel laves for — det vil være forskelligt fra sted til sted — omkring 4 kr. pr. m² for de arealer, der skal afvandes;

men dér, hvor kommunerne har købt jorden for at være herre over udviklingen, koster det omkring 20 kr. pr. m². Det vil sige, at kommunerne investerer deres penge i jordkøb og derved fritager dem, der ellers skulle have ligget med jorden, for at betale skatter og afgifter i disse år i stedet for at byggemodne jorden, således at folk blev nødt til at sælge.

Sandheden er jo den enkle, at hvis kommunen laver byplan og giver tilskud til at bygge, og den har byggemodnet jorden ved hovedkloakering, vil disse jorder blive vurderet op, således at ejerne normalt ikke vil kunne ligge med dem og bære de forøgede udgifter, hvilket atter vil fremkalde et stort udbud. Nu går man den omvendte vej: kommunen køber jorden og lader være med at kloakere den og får derved et meget stort rentetab.

Vi har fra vor side talt om disse urimelige priser i de sidste 4-5 år, og jeg beklager alvorligt, at det forslag, vi fremsatte, ikke blev færdigbehandlet og ikke blev gennemført. Den eneste divergens viser sig jo nu at have været, at man ikke ville forpligte kommunerne til at foretage byggemodningen, som er helt nødvendig, hvis dette problem skal løses. Havde man gjort det for 1 år siden, da vi fremsatte vore forslag, havde vi været meget nærmere ved fornuftige priser, end der er tale om nu.

Man har for byplanlovgivningen lavet samme begrænsning i, hvad man må bygge i yder- og i mellemzonerne, som man har for byudviklingsloven, og derfor kan jeg nøjes med at sige, at dér har vi selvfølgelig samme opfattelse: disse begrænsninger er for skarpe. Man har tillige indført en bestemmelse om ekspropriationsret, og den synes jeg er meget urimelig, for det er jo ikke rigtigt, at den enkelte er i stand til at hindre udviklingen. Det offentlige kan jo lave de veje, man vil, hen over en mands marker eller jorder eller hvor som helst; hvis man skal have offentlige veje gennemført, har man magtmidler til at gøre det. Hvis man skal bruge arealerne til offentlige formål, kan man overtage dem ved ekspropriation; men hvis man synes, at det er pæner, at her bliver bygget en villaby eller højhuse, kunne man ikke tidligere tage jorden fra ejeren, og det er det, man vil kunne nu.

[Axel Kristensen.]

Her vil jeg gerne gøre opmærksom på, at i det tilfælde slår de almindelige erstatningsbestemmelser ikke til. Det ville være en blodig uret over for den enkelte. Efter hvad jeg har set af kommunernes magtfulde over for ejendomsbesiddere, sådan som det er nu, hvor de i virkeligheden behersker stillingen i forvejen, når de bestemmer, hvornår der skal bygges, og hvordan der skal bygges, og faktisk har hånd i hanke med det hele, må jeg sige, at jeg er meget ængstelig for, hvordan det kan gå f. eks. for et menneske, der sidder med en erhvervsvirksomhed et sådant sted. Han er måske blevet 65 år, og han kan ikke sælge virksomheden eller lade den ekspropriere og gå hen og bygge et nyt sted. Han vil ikke få så meget i erstatning, som det koster at genanskaffe en virksomhed et andet sted; han vil få en erstatning, der svarer til hans forældede ejendom, men han kan ikke få en erstatning, der vil sætte ham i stand til at genanskaffe en tilsvarende virksomhed. Hvis man vil indføre noget af denne art for helt at beherske stillingen, så må man acceptere, at disse mennesker skal have erstatning for indtægtstab for de kommende år, hvori de ikke kan etablere en ny virksomhed, for hvad skal de ellers gøre? Man må give dem en erstatning, der svarer til, hvad virksomheden er værd i handel og vandel, for hvis bygningerne skal rives ned, er det kun, hvad jorden er værd, de får erstatning for, men jeg mener altså, at erstatningen bør svare til det, en genskabelse af en tilsvarende erhvervsvirksomhed et andet sted koster. Ellers er det ikke fuld erstatning for det, man tager fra dem, og det er jo ikke det, man vil.

Der vil i modsat fald blive begået en blodig uret mod mange, mange mennesker. Nu har vi den uret, at man kan hindre folk i at sælge deres ejendom. Vi kender tilfælde med folk, der allerede er meget gamle, som vil realisere, men det kan de ikke få lov til, for der er tale om at lave byplan, og der er tale om en hel masse, der trækker ud år efter år. En gammel, der ikke kan passe sin virksomhed, tvinger man til at beholde den. Han kan ikke få lov til at sælge. Nu vil man også kunne tvinge folk til at sælge, selv om det er livsvigtigt for dem at beholde deres ejendom nogle få år endnu. Det er

helt urimelige vilkår for det enkelte menneske og ikke noget, der er nødvendigt. De indgreb, man nu vil foretage i ejendomsretten, er uhyre store, og de må være meget velmotiverede, hvis det skal gøres.

Jeg sagde før, at der allerede nu sker uhyre indgreb i ejendomsretten. Jeg kender en ung mand — jeg kan godt sige, det er en nevø. Han har købt et stykke markjord i et landdistrikt og har bygget sig et gartneri, tjener godt og er lykkelig for at være der. Kan kommunen virkelig tvinge ham til at sælge det, fordi de vil bruge jorden til værkstedsområder? Jeg svarer: ja, det kan de, for de vurderer din jord op, så du ikke kan drive den som gartneri; se hellere at blive enig med dem, for ellers bliver du fattig. Det er stillingen allerede i dag, fordi det koster så meget at flytte virksomheden, at der skal meget høje priser til for at kunne betale det. Man skal være varsom her, for det er alligevel initiativ, opsparingsvilje, handleevne, der betyder noget for kommunerne, så de har nogle penge at disponere over og lave disse ting for.

Da vi behandlede landsbyggeoven, var vi alle, også regeringspartierne, enige om, at det var helt umuligt for en almindelig borger at finde rede i dette vildnis af bestemmelser, hvor man skal søge i 5, 6, 7 love, der alle behandler det samme spørgsmål. Man var enig om fra alle partiets side at henstille til den højtærede boligminister at få dette saneret, få lovene skrevet sammen, så at de bestemmelser, der gjaldt for dette område, kun skulle søges ét sted. Den højtærede boligminister ønskede at vente for at se, hvordan landsbyggeoven virkede. Nu laver vi nogle nye love; så skal man først se, hvordan de virker, inden man kan lave noget om. Det bliver værre og værre for hver gang, vi laver en lov. Det er ikke nødvendigt at bygge det op, som man gør nu. Kunne man vente, da vi kom med et forslag i fjor om at få billiggjort jorden, kunne man sinke det et år, må man også kunne tage sig tid til at få denne lovgivning forenklet og få den lavet, så borgerne ved, hvad det er, de er udsat for, og ikke føler sig fuldkommen retsløse. For det er jo stillingen, at borgerne i almindelighed siger: det er jo håbløst, vi kan lige så godt opgive det og finde os i, hvad de laver. Folk prøver slet ikke på at søge, hvad der er deres ret,

[Axel Kristensen.]

for de føler det, som om de ingen rettigheder har.

Hvis regeringen gennemfører dette her lige så diktatorisk som det andet, vi oplever i disse dage, kan jeg forsikre, at mit parti ikke vil være med til det; derimod vil vi være med til at gøre et sagligt arbejde og sikre en fornuftig planlægning, der ikke baster og binder det hele, men sikrer, at hovedlinjen i udviklingen bliver rigtig. Vil man samarbejde med os, så vil vi også samarbejde, men som disse lovforslag er udformet nu med deres indgreb i ejendomsretten, med den udviklede administration, med den fuldstændige magt, man lægger i boligministeriet, med berøvelsen af de folkevalgte institutioners indflydelse, vil vi ikke acceptere dem.

Gottschalk-Hansen: Der er ingen tvivl om, at den i april måned 1949 vedtagne lov om regulering af bymæssige bebyggelser har haft en meget stor og i mange henseender også en meget heldig indflydelse på den planlægning af byggeriet, der har fundet sted igennem de sidste 14 år. Ikke mindst i den første efterkrigstid, hvor restriktioner og rationeringer dominerede, og hvor materiale mangelen var et af de alvorligste problemer, så man rundt omkring i landet og ikke mindst i omegnen af hovedstaden og i de større købstæder tilløb til en planløs, uhensigtsmæssig, tilfældig og rodet bebyggelse, der, såfremt lovgivningen ikke havde grebet ind, kunne have udviklet sig til den helt store forvirring. Dette var ikke alene angribeligt af praktiske grunde, men også fra et rent æstetisk synspunkt.

Jeg mener derfor, det var et naturligt tidens krav, der blev honoreret, da man i 1949 ved nævnte lov søgte at skabe orden i forholdene. Loven har ifølge en revisionsbestemmelse været forelagt for det høje ting i 1954 og i 1959, men er i begge tilfælde forlænget uden ændringer eller i det mindste uden ændringer af nogen som helst betydning.

Dette kan imidlertid ikke siges at være tilfældet med det nu fremsatte lovforslag. Det indeholder nemlig ikke alene formelle ændringer, men også reelle, som faktisk gør det meget vanskeligt for mig at tilsige min støtte til lovforslagets fremme.

Der er dog visse lyspunkter — det vil jeg erkende — som jeg gerne vil have lov til at pege på, inden jeg fremsætter mine kritiske bemærkninger.

Det glæder mig således, ligesom det har glædet det ærede medlem hr. Axel Kristensen, at den højtærede minister på enkelte områder har imødekommet det af venstre og det konservative folkeparti i februar og oktober 1962 fremsatte lovforslag. Dette forslag tilsigtede, som man vil erindre, blandt andet at billiggøre de gældende alt for høje jordpriser og gøre det derved, at man ændrede og i betragtelig grad udvidede de bestående zonegrænser, således at udbuddet af jord og byggegrunde i højere grad, end det tidligere havde været tilgældet, kom til at svare til efterspørgslen. Der er ingen tvivl om, at en sådan lovrevision omgående og på mærkbar måde ville være kommet til at påvirke grundpriserne. Samtidig med denne ændring i zonegrænsen pålagde vort forslag kommunerne at byggemodne de inddragne arealer, således at det nødvendige kloakerings-, vej- og ledningsnet blev etableret.

Noget af dette imødekommer, som allerede sagt af de to foregående ordførere, det foreliggende lovforslags § 4, der netop har til hensigt at øge udbuddet af grunde og derigennem hindre, at grundspekulation finder sted, ligesom det tilstræber, at der, som det hedder, bliver et rimeligt udvalg af grunde. Den omstændighed, at ministeren tilsyneladende ikke har kunnet tiltræde vort forslag om beregning af arealstørrelse, skal ikke på nuværende tidspunkt kaste skygge over min tilfredshed med nævnte paragraf. Det er jo et spørgsmål, som vi altid kan diskutere i et kommende udvalg.

Jeg vil også gerne anerkende den i § 15 foreslåede revisionsbestemmelse, der omfatter enhver byudviklingsplan. Dette svarer fuldt og helt til en lignende bestemmelse i vort forslag. En byudvikling er jo noget levende og særdeles omskifteligt: tilflytning, hastigt voksende industriforetagender og andre måske uforudsete faktorer kan pludselig ændre bybilledet og dermed hele situationen, således at en revision ikke alene er meget ønskelig, men også i allerhøjeste grad påkrævet.

Men når dette er sagt, har jeg også peget på de meget få lyspunkter, som dette lov-

[Gottschalck-Hansen.]

forslag efter min mening indeholder, og mine følgende bemærkninger må jeg nødvendigvis fremsætte med en noget anden klangfarve.

Når man nu — og det er jo baggrunden og motiveringen for hele dette væld af lovforslag, der er væltet ud på tingets bord — under hensyn til vor umiddelbart forestående indtræden i fællesmarkedet virkelig vælter denne bunke af jordlovsforslag ind over folketinget, hvorfor i alverden har man så ikke foretaget en simplificering af dette gigantiske lovkompleks, en forenkling, der ville gøre det muligt for tingets medlemmer uden forudgående kildestudier at forstå, hvad det egentlig drejer sig om?

Man kunne med lidt behændighed nok have sammenarbejdet en del af disse love — det ærede medlem hr. Axel Kristensen var inde på det, og jeg er helt enig i hans synspunkt — love, som på forskellig vis griber ind i hinanden, har med hinanden at gøre, påvirker hinandens struktur på afgørende måde, og man kunne da på nuværende tidspunkt i det mindste have forskånet os for endnu et nyt lovforslag, nemlig dette om regionplanlægning, så meget mere som et sådant lovforslag nødvendigvis bør sammenarbejdes med den bebudede lov om en landszoneplan. Før denne plan havde været en realitet, burde vi ikke have set noget forslag til en regionplanlægning. Men det kan vi vel også komme til at drøfte i det udval, der formentlig bliver nedsat.

I det foreliggende lovforslag om regulering af bymæssige bebyggelser foreslår ministeren at ophæve det stående folketingsudvalg på 17 medlemmer, der i henhold til gældende lov skal underrettes om de fremsendte byudviklingsplaner, og det er ministerens agt at delegere udvalgets opgave eller myndighed til sig selv. I de 13 år, udvalget har bestået, har jeg været medlem af det, og jeg skal villigt erkende, at vi ikke har været overbebyrdet med arbejde, ligesom der har hersket fuld enighed om de trufne afgørelser. Men jeg nærer af principielle grunde betænkeligheder ved at ophæve et sådant udvalg, da det jo i en given situation kan træde til og søge eventuelt fremsendte planer gennemført ved lov, og det er så rigtigt, som det er sagt, at vi netop i den kommende tid står over for

opgaver af mere vidtrækkende karakter end dem, vi hidtil har været præsenteret for. Bevares, ministeren kan også fremsætte lovforslag, men jeg finder ingen grund til at ændre ved det bestående forhold, hvor en beslutning, taget af folkevalgte repræsentanter ude i landet, om jeg så må sige, indankes til godkendelse, til accept, af et andet folkevalgt element her på Christiansborg.

Det, der imidlertid mere end noget andet har skabt modvilje i mit sind over for det fremsatte lovforslag, er den omstændighed, at man vil slette reglen om erstatning i den nugældende lovs § 14, der som bekendt omhandler den værdinedgang, der kan blive en følge af vedtagne reguleringsplaner, ligesom jeg på det skarpeste må protestere imod den i lovforslaget om byplaner i § 12, stk. 3, forslåede adgang til ekspropriation, ikke alene hvor der foreligger en godkendt, men også hvor der foreligger en under udarbejdelse værende byplan. Jeg tror simpelt hen, at disse bestemmelser er forfatningsstridige; rent bortset fra at de eliminerer den private ejendomsret, er de — sådan må jeg forstå det — i konflikt med grundlovens § 73, hvori der som bekendt står, at ingen ekspropriation må finde sted, uden hvor det sker til almenvellets bedste, og da mod fuldstændig erstatning.

Man kan jo meget vel lave byplaner, pålægge servitutter o. s. v., uden at man derfor med nogen som helst ret kan kræve en ejendom frataget den private ejer. Det sker jo inden for adskillige med dette lovforslag beslægtede områder; jeg kan blot minde om byggeloven for København, om landsbyggeoven og om lov om sanering af usunde bydele.

Denne opfattelse underbygges i øvrigt af den højeste juridiske sagkundskab, vi her i landet har på dette område, nemlig professor Poul Andersen, der i sin statsforfatningsret i udgaven af 1954 på side 746 udtaler — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„Medens et fredningsforbud mod bebyggelse nok grundlovsmæssigt kan finde sted uden erstatning, hvis det drejer sig om et rent landbrugsareal, lidet tjenligt til bebyggelse, vil det være ekspropriation, hvis arealet er egnet til udstykning til byggegrunde. For vidtgående i retning af erstatningsfri rådighedsindskrænkning-

[Gottschalck-Hansen.]

ger er formentlig byplanloven, lovb. nr. 242 af 30. april 1949, idet de omhandlede rådighedsindskrænkninger også uden for de i §§ 14 og 15 nævnte tilfælde vil kunne have karakter af ekspropriation. Bemærkelsesværdigt er det, at lovb. om regulering af bymæssige bebyggelser nr. 129 af 13. april 1954 § 14 i skarp modsætning til byplanloven hjemler ejeren krav på erstatning, hvis en byudviklingsplan medfører en værdinedgang“.

Så vidt professor Poul Andersen. Og nu oplever vi, at den højtærede minister søger at få denne bestemmelse ændret, hvad der jo så afgjort og åbenlyst er i direkte strid og konflikt med de synspunkter, som professoren i statsret her har givet udtryk for.

Efter min formening beror det på en fundamental misforståelse, hvis man vil hævde, at den i grundloven tilsikrede ejersbeskyttelse kun skal gælde rådigheden over ejendommen i overensstemmelse med den hidtidige benyttelse. Det kan ikke være tilfældet. Jeg tror derfor, den højtærede minister skulle opretholde den erstatningsbestemmelse, der er nedfældet i den nugældende lovs § 14. Det ville ikke alene være sagligt korrekt, men også i overensstemmelse med de synspunkter, som boligministeren gav udtryk for her i tinget, da han den 21. marts 1959 udtalte:

„De erstatningsbeløb, der hidtil er tilkendt grundejerne, er næppe af en sådan størrelse, at de kan siges på nogen måde at stå i misforhold til de samfundsøkonomisk set meget betydelige fordele i henseende til investeringsbesparelser, som gennemførelsen af byudviklingsplanerne indebærer.“

Så vidt den højtærede boligminister. (Boligministeren [Carl P. Jensen]: Den daværende!) ... Ja vel, men jeg vil håbe, at der er en linje i dette partis politik, således at den omstændighed, at nogle af de damer og de herrer skulle bytte stole eller plads, ikke vil ændre noget i den opfattelse, der er gældende inden for det høje forum. Jeg anbefaler den højtærede boligminister at tage ved lære af sin forgænger. Ministeren er jo en hæderlig mand og vil ikke være nogen vendekåbe, der vil indtage et andet standpunkt — derpå er jeg helt sikker — end det, som hans forgænger har givet udtryk

for, da han i sit høje embede formentlig talte på regeringens vegne.

Jeg vil derfor endnu en gang opfordre ministeren til at fastholde de nugældende erstatningsbestemmelser, ligesom jeg må advare imod den foreslåede nydannelse, der kommer ind i billedet, nemlig den, der giver staten ret til ekspropriation. Ja, jeg håber ikke, jeg forstyrrer samtalen mellem den højtærede justitsminister og den højtærede boligminister — det er sidstnævnte, jeg henvender mig til; jeg vil gerne have, den højtærede minister hører efter. Jeg finder det ganske ejendommeligt, at man også skaber denne nye form for ekspropriation, som skal foretages af staten, og oven i købet hvor der er tale om byplaner, som endnu ikke er godkendt. Det er jo dog i sit princip noget ganske nyt og hidtil ukendt: man vil foretage ekspropriation, hvor disse planer kun er under udarbejdelse, altså noget svævende. Man eksproprierer, om jeg så må sige, på forventet efterbevilling; det er jo det, man gør, men det må være i strid med både lovens bogstav og ånd. Jeg tror, man skal vente med en eventuel ekspropriation, indtil der foreligger endeligt godkendte byplaner. Det må være det sagligt korrekte.

Det ærede medlem hr. Ove Hansen omtalte det nye stk. 3 i § 12 i byplanlovsforslaget, altså ændringen under punkt 2 i det fremsatte forslag, og hævdede, at ejeren ved ekspropriation efter denne lov vil få erstatning efter de gældende regler. Det er fuldstændig, som det ærede medlem siger det. Men jeg vil gerne spørge: hvad er det for regler? Jeg vil gerne på linje med det ærede medlem hr. Axel Kristensen spørge, om det, når man giver denne erstatning, så er brugsværdien eller den eventuelle handelsværdi, man lægger til grund? Jeg slutter mig hundrede procent til de betragtninger, det ærede medlem hr. Axel Kristensen på en saglig og god måde gav udtryk for, da han pegede på de vanskeligheder, der kan opstå, hvor et menneske eksproprieres væk fra sin ejendom og får en erstatning, måske svarende til brugsværdien, og dermed står praktisk talt uden mulighed for at sætte noget nyt i gang. Det ville interessere mig meget, om den højtærede boligminister vil kommentere denne betragtning og oplyse os lidt nærmere om, efter hvilke regler en sådan tænkt erstatning agtes gennemført.

[Gottschalck-Hansen.]

I øvrigt finder jeg det både uheldigt og urimeligt, at boligministeren i henhold til byreguleringslovsforslagets §§ 2 og 7 bliver både øverste forvaltningsmyndighed og øverste klageinstans; det må da få det til at gibbe i den højtærede justitsminister, der har megen retsbevissthed i sit sind. Disse to funktioner bør adskilles.

Jeg vil gerne bede ministeren give en nærmere præcisering af udvalgets sammensætning: hvem skal være medlemmer af det, hvilke interesser skal repræsenteres i dette udvalg? Vil man også tilgodese — jeg lægger ikke skjul på, hvor jeg vil hen — vil man også tilgodese de organisationer, der eventuelt repræsenterer grundejerorganisationerne, når et sådant udvalg skal nedsættes? Jeg vil for resten også gerne have — jeg synes, det vil være interessant at få — en nærmere redegørelse for de opgaver, som tænkes henlagt til nævnte udvalg.

Med hensyn til lovforslagets §§ 6 og 7 må jeg mene, at en tinglysning ikke bør finde sted før udløbet af den klare frist på 4 uger, som tilstås ejeren.

Hvad lovforslaget om regionplanlægning angår, synes jeg, man passende kunne overdrage de i lovforslaget nedfældede opgaver til de bestående amtsråd. Man plejer jo gerne at sige, at amtsrådene har vejene og hospitalerne at beskæftige sig med og ellers ikke meget andet. Det er nok lidt flot og lidt let at klare det på den måde, men jeg synes, det ville være et ganske naturligt forum, at denne folkevalgte forsamling virkelig løste disse opgaver; selvfølgelig i forbindelse med de respektive byråds og sogneråds repræsentanter.

I øvrigt vil jeg gerne sige, at jeg ikke synes, dette lovforslag på nuværende tidspunkt bør nyde fremme. Det hedder i bemærkningerne til lovforslaget, at loven skal være — jeg tror, det hedder et supplement til landsplanloven. Det er dog en ejendommeligt fremgangsmåde, at man begynder med vedhængen; det skulle da ikke være blindtarmen, der skulle være det første, det skulle da være organismen, det sunde og kraftige, og så bagefter kunne det andet komme. Men der er ikke tvivl om, at disse to love på omfattende områder vil gribe afgørende ind i hinanden, at de — for at bruge bemærkningernes egne ord — vil

supplere hinanden, og de vil være genstand for en indbyrdes vekselvirkning. Jeg vil derfor finde det hensigtsmæssigt, om vi i den givne situation ventede med den videre behandling af dette lovforslag og koncentrerede kræfterne om de to andre. Det løber jo ikke fra os, og der skal også være noget til arbejdsdagen i morgen. Når der er en landszoneplanlov færdig, kunne man passende behandle dette under ét.

De foreliggende lovforslag indeholder, synes jeg, så mange skønhedspletter, at jeg desværre ikke ser mig i stand til at anbefale forslagene fremme. Jeg vil selvsagt med interesse deltage i det udvalgsarbejde, som formentlig skal finde sted, men på det foreliggende grundlag ser jeg mig ikke i stand til at anbefale lovforslagene. Skulle ministeren med hensyn til det spørgsmål, som for mig er det vigtigste af alle, nemlig erstatningsspørgsmålet, komme på andre og bedre tanker, vil det glæde mig, og så ville jeg tro, vi kunne finde frem til en fælles løsning af en fælles opgave, hvad vi alle anerkender det er. Men over for det oplæg, der er givet, beklager jeg at måtte melde fra.

Helge Larsen: Jeg vil begynde med at berolige det ærede medlem hr. Axel Kristensen. Vi er naturligvis villige til i udvalget at drøfte de lovforslag, der her foreligger; det burde allerede fremgå ganske klart deraf, at der ved de ændringer, som er foreslået i byreguleringsloven, netop er vist imødekommenhed over for de synspunkter, som det ærede medlem på partiet venstres og det konservative folkepartis vegne har givet udtryk for tidligere. Men jeg må måske føje til over for det ærede medlem, at det vel så også er rimeligt at forvente, at det ærede medlem og hans parti vil vurdere de synspunkter og hensigter, der ligger bag lovforslagene, og forstå, at den udvikling, vi er inde i, netop nødvendiggør en udvidet lovgivning på disse områder.

Det forekommer mig i øvrigt, at det ærede medlem hr. Axel Kristensen selv gjorde opmærksom på, at en sådan udvikling er i gang. Det ærede medlem henviste til den udvikling, som har fundet sted i Københavnsområdet igennem de sidste 10-15 år, og som det ærede medlem ikke fandt så heldig, som den burde have været. Det skal jeg ikke her tage stilling til. Men jeg kan

[Helge Larsen.]

sige, at en af grundene til, at det måske ikke er gået så heldigt, som det ærede medlem kunne have ønsket, vel er, at lovgivningen om planlægning og udbygning af byområderne har haltet bagefter. Det skal ikke være en bebrejdelse mod nogen, for vi må vel alle erkende, at byudviklingen i betydelige områder af landet i de senere år har taget en sådan fart, at det har været vanskeligt at følge med.

Jeg håber også, at det ærede medlem vil erkende, at det ud fra tungtvejende økonomiske synspunkter er vigtigt med en lovgivning for planlægningen. Det er jo ikke billigt for samfundet — enten det nu er staten, der må bære en del af udgifterne, eller det er kommunerne, der gør det — at skulle bygge veje, anlægge kloakker, foretage ledningsarbejder, bygge skoler, sportspladser, andre offentlige anlæg, sociale institutioner o. s. v., alt det, som kræves i et moderne bysamfund. Det er ikke let for de instanser, der skal betale disse udgifter, hvis de ikke har mulighed for at lægge en plan for udviklingen, således at de store økonomiske investeringer kan komme i en rigtig tidsmæssig følge, og sådan at der økonomiseres mest muligt med de offentlige anlæg og de offentlige udgifter, som er nødvendige dertil.

Jeg tror, at netop dette hensyn til den mest økonomiske anvendelse af offentlige midler til udbygningen af bysamfundene nødvendiggør en højere grad af planlægning og koordinering af planlægningen, end vi hidtil har kendt. Derfor tror jeg også, at lovforslaget om oprettelse af regionplannævne til forberedelse af en regionplanlægning er rigtigt. Det er jo ikke noget, som er affødt af teoretiske betragtninger; det er tværtimod en lovgivning, som bygger på, hvad der allerede er i gang mange steder rundt om i landet. Lad mig bare eksempelvis nævne, at de tre østjyske byer Kolding, Fredericia og Vejle arbejder med en vis planlægning for en region, og det samme er tilfældet med de fire vestsjællandske byer. Så vidt jeg ved, er noget lignende tilfældet på Århusegnen, og jeg tror også i Nordvestjylland. Der er altså slet ikke tale om noget, som man fra administrationens side kommer og påtvinger de lokale myndig-

heder. Det er et arbejde, som disse selv har taget op, og som nu med denne lovgivning vil kunne formes sådan, at man får en bedre koordinering, end man formentlig ellers ville få.

Det forekommer mig i øvrigt også, at det ærede medlem hr. Axel Kristensen overså, at der med disse regionplannævne netop tages et meget vidtgående hensyn til lokale synspunkter og lokale interesser. Hvis man nemlig ser på sammensætningen af disse regionplannævne, sådan som den er foreslået i § 2, viser det sig, at 18 af de i alt 28 medlemmer — altså et betydeligt flertal af det samlede nævn — skal repræsentere kommunalbestyrelserne inden for området, herunder vedkommende amtsråd. Det er altså både amtsråd, byråd og sogneråd, der her vil blive repræsenteret. Det ærede medlems ønske om hensyntagen til lokale synspunkter og lokale interesser — et forhold, som det ærede medlem med rette lægger megen vægt på — er altså netop imødekommet ved den foreslåede sammensætning af regionplannævnene.

Nu hørte jeg lige det ærede medlem hr. Gottschalck-Hansen give udtryk for det synspunkt, at det ville være rimeligere og rigtigere at have en landsplan, før man oprettede regionplannævnene. Det er jo et besynderligt synspunkt, forekommer det mig, ikke mindst når det kommer til udtryk fra et parti som det konservative folkeparti, der formentlig i høj grad er tilhænger af decentralisering. Det forslag eller den skitse til helhedsplan, som er udsendt, og som drøftes nu i disse måneder, er kun en skitse og skal naturligvis heller ikke være andet end en skitse, så længe erhvervene og de lokale myndigheder ikke har haft lejlighed til at drøftet den igennem, øve kritik over for den, komme med deres forslag, og regionplanudvalgene vil efter min opfattelse være særdeles velegnede til at medvirke ved udarbejdelsen af en senere mere gennemarbejdet landsplan.

Hvad angår ændringerne i loven om byplaner og i byreguleringsloven, vil jeg gerne på min gruppes vegne anbefale dem, ligesom jeg anbefaler gennemførelsen af loven om regionplanlægning. Jeg har allerede nævnt, at der i ændringerne til loven om byudvikling og byregulering er taget væ-

[Helge Larsen.]

sentlige hensyn til det, som er fremført af oppositionen. Jeg tror, det er rigtigt at gøre det. Jeg tror, det er rigtigt, at man gennem den hyppigere revision af planerne får mulighed for altid at have et passende areal af byggegrunde til udbud inden for de zoner, hvor bebyggelsen skal finde sted. Jeg tror, at den af den højtærede minister foreslåede ændring er bedre end den, som det ærede medlem hr. Axel Kristensen har nævnt, nemlig at man skulle have, så vidt jeg erindrer — det er muligt jeg erindrer forkert — det dobbelte areal af det, man måtte anse for at være nødvendigt inden for en 15-årig periode. Jeg tror, at selv med en sådan bestemmelse vil loven i mange tilfælde komme til at virke for snæver. Adgangen til at regulere disse planer hyppigere, end man har kunnet hidtil, er efter min opfattelse et bedre middel til at nå det mål, vi gerne vil nå.

Jeg skal blot gøre en enkelt bemærkning om et par af de mindre ændringer; jeg tænker her på bestemmelsen om at ophæve det folketingsudvalg, som har fulgt udarbejdelsen af disse byplaner. Jeg har ikke selv været medlem af udvalget, men jeg forstår på ærede ordførere, som har været det, at det i praksis altid har godkendt disse planer. Det kan måske — det være sagt uden nogen form for malice — have medvirket til at sinke den endelige vedtagelse af planerne, så jeg kan ikke se, at der skulle være noget i vejen for at ophæve dette udvalg, og hvis man skulle se rent forfatningsretligt på det — og det ved jeg man i mange tilfælde gør og gerne vil gøre fra venstres og det konservative folkepartis side — må det vel være rigtigt at ophæve det, fordi det betyder en sammenblanding af principper, man ellers gerne vil holde adskilt, en sammenblanding af lovgivningsmæssig og administrativ myndighed.

Jeg skal om ophævelsen af erstatningsbestemmelsen i § 15 a i lov om byplaner og om § 14 i lov om byregulering ikke gøre mange bemærkninger. Jeg ser dem først

og fremmest i sammenhæng med de ændringer til naturfredningsloven, vi skal behandle senere i dag, og skal da gøre nogle mere udførlige bemærkninger om dem. Jeg vil dog gerne over for den kritik, der er fremført, sige, at efter mit partis opfattelse er der her, når man sammenholder det med ændringerne i naturfredningsloven, tale om en generel rådighedsindskrænkning, som efter dansk ret ikke er erstatningsberettiget.

Til sidst blot et par bemærkninger om den adgang, der åbnes til i visse specielle og nøje udformede tilfælde at foretage ekspropriation ud over den adgang til ekspropriation, som allerede findes i byplanloven. Jeg finder, at denne adgang til i ganske særlige tilfælde at ekspropriere er rigtig netop ud fra det samfundsøkonomiske synspunkt, at skal man have den bedst mulige udnyttelse af de investeringer, man foretager, vil det i visse situationer være i samfundets interesse, at der kan foretages ekspropriation netop hvor, som det udtrykkes i loven, det er af væsentlig betydning for det offentlige at råde over ejendomme for at fremme en byudvikling i en hensigtsmæssig tidsfølge. Jeg tror, at med denne formulering vil ekspropriationsbestemmelsen kunne være gavnlig. Jeg håber som det ærede medlem hr. Ove Hansen, at den meget sjældent vil blive bragt i anvendelse, men jeg tror, det er rigtigt, at man giver kommunerne denne adgang.

Jeg skal på mit partis vegne anbefale de tre lovforslag.

Arne Larsen: De foreliggende lovforslag går stort set ud på at finde frem til den mest hensigtsmæssige og for samfundet bedste måde at anvende landets jord på. Jord er ved at blive en mangelvare især i byudviklingsområder; det har medført mange uheldige konsekvenser, hvoraf jordspekulationen er den alvorligste og for samfundet mest skadelige. En uhørt og meningsløs prisstigning har fundet sted, som har virket inflationsfremmende og fordyrende på alt byggeri af såvel boligmæssig som

[Arne Larsen.]

erhvervsmæssig art, og de stigende jordpriser er blevet væltet over på lejerne og på ejere af parcelhuse og erhvervsdrivende.

Mit parti finder det derfor uomgængelig nødvendigt af hensyn til almenvellet, at der iværksættes en samfundsmæssig kontrol på disse områder. Vi er helt enige med socialdemokratiet, der i sit arbejdsprogram af juni 1961 fastlægger sin politik således — jeg beder om tilladelse til et citat —:

„Spekulation i jord må hindres. Det offentlige må sikres forkøbsret til jorden i byudviklingsområderne samt i områder, hvor der foregår en særlig industriel udvikling. Der må åbnes mulighed for ekspropriation såvel til boligformål som til erhvervsformål. Hvor det offentlige erhverver jord, må værdien fastsættes efter jordens hidtidige anvendelse. Salg af jord i offentlig eje bør kunne ske på jordrentevilkår.“

Disse synspunkter kan mit parti som sagt helt og fuldt tilslutte sig, og det er vort ønske, at der kan gennemføres en lovgivning efter disse hovedsynspunkter.

De lovforslag, som vi i dag har til behandling, vinder også tilslutning, så vidt jeg kan se, hos det store flertal i tinget, så vi håber, at lovforslagene må få en let gang gennem tinget og snarest blive virkeliggjort.

Siden april 1949 har vi haft loven om regulering af bymæssige bebyggelser, og trods det at det ikke i alle henseender har været den mest fuldkomne lov, har det dog været en meget nyttig lovgivning, hvorefter man fik muligheder for at lede den forstærkede byudvikling i visse områder af landet ind i planmæssige rammer. Begrundelsen for byudviklingsloven var, at det efterhånden blev mere og mere nødvendigt at få den kommende byudvikling under samfundsmæssig kontrol. Med de overhåndtagende udstykninger af landbrugsejendomme til bebyggelsesformål var der stærke tendenser til alt for stor spredning af den bymæssige bebyggelse og som følge heraf et alt for stort behov for investeringer i vejnet, trafikmidler, kloakeringer, vandledninger o. s. v., udgifter, som ville blive alt for belastende for den offentlige økonomi. Derfor var det ønskeligt at få hånd i hank med byudviklingen, og loven af 1949 tjente dette formål.

Udviklingen siden 1949 har i rigt mål begrundet denne lovgivning, og det er ganske rimeligt, at vi nu, efter at loven har virket i snart 14 år, tager den op til fornyet gennemgang og revision for at konstatere, om livets praksis ikke fordrer en udbygning og forbedring.

I henhold til den nugældende lovgivning har den fysiske planlægning, byplanlægningen og byudviklingen i høj grad været et kommunalt anliggende, idet byplanmyndigheden ligger hos kommunalbestyrelsen. I byudviklingsudvalgene har kommunerne haft deres repræsentanter, og de ønsker, der blev fremsat i disse udvalg af de kommunale repræsentanter, har altid og naturligt nok haft en meget stor vægt. Dette har på den anden side i mange tilfælde gjort det vanskeligt at nå frem til den mest hensigtsmæssige planlægning, idet det ikke altid har været muligt at forene kommunale ønsker og interesser med egnsplanmæssige synspunkter og med nødvendigheden af, at en sådan planlægning sker på tværs af kommunegrænserne. Særlig vanskeligt har dette været i Københavnseggen, hvor kommunale interesser og ønsker i flere tilfælde har lagt sig hindrende i vejen for en mere hensigtsmæssig helhedsløsning.

I sin tid fremsattes den såkaldte fingerplan for Københavnsegnens kommende udvikling og planlægning — jeg skal ikke komme nærmere ind på den — som fik tilslutning fra alle sider. Meningen med fingerplanen var at udbygge et trafiksystem ad bestemte linjer, fingrene, og lade den bymæssige udvikling fremme langs disse trafiklinjer, dette også for at undgå et kaos i trafiksystemet og for at gøre trafikken mellem bolig og arbejdssted så koncentreret og hensigtsmæssig og så tidsbesparende som muligt. Mellem fingrene skulle landet bevares som grønne områder, som landbrugsarealer og som rekreative områder for storbyens befolkning. Der var i fingerplanen rigtige og fornuftige principper, som burde have været fastholdt med større konsekvens, end det blev tilfældet.

Presset på inderzonearealerne som følge af det stigende befolkningstal, krav om flere boliger, krav om flere erhvervsmuligheder har bevirket, at kommunerne lidt efter lidt har udvidet inddragelsen af inderzonearealerne og ofte ønsker at udbygge

[Arne Larsen.]

den bymæssige bebyggelse helt til kommunegrænsen, hvilket igen bevirker, at fingerplanens friholdelse af grønne områder mellem fingrene efterhånden slås totalt i stykker. Der er herved skabt en alvorlig fare for, at hele storbyens vækst netop bliver alt for planløs, bliver uhensigtsmæssig og breder sig som en stor og uformelig masse uden hensyntagen til befolkningens trivsel og interesser.

Hvorfor er det gået sådan? Velsagtens fordi vi i den gældende byudviklingslov har bestemmelser om, at der altid skal være et rigeligt udbud af arealer til at tilfredsstille den forventede befolkningsudvikling, og fordi byplannævnet har været udsat for store krav fra kommunerne om yderligere inderzonearealer, og fordi man ikke har haft muligheder for rent planmæssigt at tvinge en bestemt udvikling frem, fordi man kun har muligheder for at bruge overtalelsesprincippet, for at bruge gode og fornuftige argumenter, som altså ikke har været tilstrækkelige og ikke har kunnet slå til i den hidtidige udvikling.

Venstre og det konservative folkeparti har i sidste og dette folketingsår fremsat forslag til ændringer i byudviklingsloven, forslag, som netop tog sigte på en endnu kraftigere udvidelse af inderzonearealerne, idet, som man påstår, et større udbud af byggemoden jord vil kunne dæmpe de nuværende alt for høje jordpriser. At jordpriserne er alt for høje, kan vi alle være enige om, men at det er disse af venstre og det konservative folkeparti foreslåede midler, der skal tages i anvendelse, eller at disse midler kan få nogen gavnlige indflydelse på de høje jordpriser, tror vi ikke på og slet ikke i Københavnsområdet. Nej, vi er af den opfattelse, at stigningen i jordpriserne må bekæmpes på en anden måde.

Det høje ting har i går behandlet forslag til lov om kommunernes forkøbsret til jord, og vi håber, at dette middel vil vise sig effektivt, især hvis staten træder aktivt ind i billedet og hjælper kommunerne med at erhverve jorden, inden de aktuelle behov melder sig, inden byudviklingsplanerne tager deres begyndelse. At lave attentat på en fornuftig planlægning for at skaffe et større udbud af jord i inderzonerne vil vi ikke medvirke til. Det offentlige burde for længst

have grebet ind i denne udvikling. Der, hvor en vare var stækt rationeret, burde man have fastsat maksimalpriser. Man burde have fastsat priser efter jordens hidtidige anvendelse og udnyttelse og efter de værdier, som det offentlige hidtil har fastsat ved ejendomsvurderingerne. Det offentlige burde for længst have været langt stærkere engageret i en fremskridtsvenlig jordpolitik og burde have vist større fremsynethed og burde have haft pligt til at sikre sig den nødvendige jord for en hensigtsmæssig udvikling. Staten burde for længst have haft midler til rådighed, så man gennem lån kunne have hjulpet kommunerne til disse nødvendige jordkøb og til byggemodning, så havde der været en stor chance for at undgå det private initiativs foretagsomhed til skade for befolkningen, som nu må betale denne spekulation i dyre domme.

Vi har i dag mange love, som skal regulere jordens anvendelse til vidt forskellige formål. Vi har loven om landbrugsejendomme, statshusmandsloven, byplanloven, byudviklingsloven, landsbyggeoven og loven om naturfredning, og nu i disse dage behandler vi et nyt kompleks af jordlovsforslag. Det er jo udmærket med disse love, især hvis det er gode love, men det, det drejer sig om, er at få dem koordineret, så de bliver effektive, og så de kommer til at gavne landets borgere. Alle disse love griber jo mere eller mindre ind i den fysiske planlægning og regulering af jordens anvendelse og må derfor administreres efter et helheds-synspunkt. I øjeblikket er disse love, hvis virkninger er indbyrdes forbundne, jo delt op på en række ministerier, og rent praktisk forekommer det vel, at der ikke altid er overensstemmelse mellem de forskellige ministeriers handlinger, når det gælder planlægning. Der må forlanges en større handlekraft og et større og hurtigere initiativ og effektivitet hos de ansvarlige instanser.

Lad mig nævne et eksempel, det såkaldte Avedøreprojekt. Dansk Arbejdes Københavnsudvalg begyndte for næsten 10 år siden at arbejde med det store projekt til inddæmning af et industriareal på Avedøre Holme, der, såfremt det gennemførtes, kunne give Københavnsområdet en hårdt tiltrængt udvidelse af dets industriarealer. I septem-

[Arne Larsen.]

ber 1961, altså for snart 1½ år siden, fremsendes ansøgning til ministeriet for offentlige arbejder om tilladelse til at iværksætte inddæmningen, som i parentes bemærket ikke kommer til at koste stat eller kommune en eneste øre, men endnu er der ikke givet nogen tilladelse, trods det at Avedøreudvalget, Industrirådet og Glostrup kommune har presset på for at få en redegørelse. Det er blevet klart for udvalget, at ministeriet lagde stor vægt på, at forholdet til de private grundejere var helt i orden, og med en kendt jurist som mellemand fik man tilsagn fra næsten alle grundejere i Avedøre om, at de ikke ville modsætte sig inddæmningen, hvis de kunne få 2 gange ejendoms-skylden for deres grunde. Undtaget herfra var blot nogle ganske få medlemmer af en grundejerforening, der så har fået tilbudt andre løsninger.

Foruden boliger må det dog være erhvervs-mulighederne, vi må se på, og det er da, forekommer det mig, svært at forstå, hvorfor der ikke for længst af ministeriet for offentlige arbejder er givet den nødven-dige inddæmningstilladelse. Direktør Man-sted, Dansk Arbejdes Københavnsudvalg, udtalte på årsmødet — hvis jeg må have lov at bringe et citat af denne tale —:

„I øvrigt ligger der på folketingets bord nogle forslag til nye jordlove, og selv om de er udformet under den forud-sætning, at Danmark blev medlem af fællesmarkedet — et spørgsmål, der jo nu er udskudt — tror jeg, at nogle af forslagene alligevel bør nyde fremme. Det gælder specielt forslaget om, at kommuner til almindelig byudvikling, herunder industriplacering, fremtidig skal kunne ekspropriere arealer af beskeden størrelse, som måtte stå i vejen for større byudviklingsplaner. Selv om dette forslag ikke skulle blive vedtaget i folketinget, må man forvente, at det princip, som her er knæsat, vil kunne bevæge minister Lindberg til at træffe en afgørelse, så inddæmningsarbejdet kan påbegyndes i indeværende år.“

Jeg vil tilslutte mig disse forhåbninger og ønsker og håber, at den højtærede minister for offentlige arbejder vil mødekomme dette meget snart.

Mit parti har flere gange efterlyst en sam-

let planlægning, erhvervsmæssig, trafikmæs-sig, bymæssig, en planlægning af de grønne områder, så vi fik sommerhusbyggeriet pla-ceret rigtigt og udlagt rekreative områder af en sådan størrelsesorden, at befolkningen fik gode muligheder for at nyde naturen og fik adgang til skov og strand og ikke blev stængt ude herfra af en omsiggribende plan-løshed.

Vi finder, at det er noget fundamentalt, at disse ting bringes i orden, og at man når frem til en samlet fysisk planlægning for hele landet og en løsning af hele dette pro-blemmkompleks. Jeg ved udmærket godt, at det er et stort og besværligt arbejde, men det må i gang, og det må i gang hurtigt, og der må ofres penge og kræfter og det nød-vendige mandskab på denne planlægning, for det haster.

I juni 1961 nedsatte regeringen landsplan-udvalget. Indtil nu har dette landsplan-udvalg fremsat forslag til en zoneplan for hele landet, der for tiden er til høring hos de for-skellige instanser og myndigheder, men det går for langsomt, for udviklingen skrider hastigt. Der må sættes endnu mere ind på en landsplanmæssig løsning af alle de pro-blemer, jeg har nævnt, og der må ske en koordinering af bestræbelserne. Hvad nyt-ter det, at et landsplanudvalg laver store og smukke planer for en helhedsløsning, hvis så f. eks. ministeriet for offentlige arbejder planlægger trafiklinjer, som er i modstrid med en landsplan, eller hvis man i handels-ministeriet arbejder med egnsudvikling i et område, som også viser sig at være i mod-strid med en landsplan? Ja, der kunne nævnes flere sådanne tænkte eksempler i den forbindelse.

Konkret mener vi, at der må skabes et koordinerende organ, som samordner og sam-menarbejder alle ønskerne for den fremti-dige udvikling på alle disse områder. Egent-lig burde vi vel have et planlægningsmini-sterium, som havde til opgave at tage sig af disse ting, eller også burde landsplanlæg-ningen, den fysiske, underlægges et bestemt ministerium, hvor de øvrige ministerier havde pligt til at få deres projekter for den kommende udvikling godkendt og indpasset i en landsplanmæssig helhedsløsning. Jeg ved ikke, hvor stort et personale landsplan-udvalget råder over, men jeg tror ikke, det er noget stort antal; i alle tilfælde burde

[Arne Larsen.]

der sættes mere fart i dette arbejde og knyttes nogle flere eksperter og folk med indsigt i fysisk planlægning til dette organ. Vi må have en konstruktiv indstilling til disse problemer, og der må koordinering og samordning til, ellers bliver det til skade for os alle, og det bliver for dyrt.

Det første indtryk, man får ved at læse det foreliggende forslag til lov om regulering af bymæssige bebyggelser igennem, er, at loven nu vil få en klarere og mere enkel affattelse, og det må man da være taknemlig for; det er jo tilsyneladende noget af det sværeste at opnå. Gid den dag ville oprinde, da alle love blev affattet klart og forståeligt for almindelige mennesker, hvortil jeg henregner mig selv.

Lovforslagets § 4 er ret afgørende. Det er den paragraf, der angår zonedragningen. Jeg må tilstå; at bestemmelsen forekommer mig noget for elastisk, noget for harmonikaagtig, at den kan trækkes ind og ud, som det nu skulle passe myndighederne at administrere den. Det siges i § 4 vedrørende inderzonerne:

„Der skal inddrages så store arealer, at behovet for jord til bolig- og erhvervsbyggeri og til andre formål i forbindelse med byudviklingen, herunder rekreative formål, til enhver tid kan anses for dækket i et sådant omfang, at der bliver et rimeudvalg af grunde.“

Det er jo rigtigt, som det også er fremhævet af de ærede ordførere for venstre og det konservative folkeparti, at det er en imødekommelse af deres synspunkter — synspunkter, som jeg i alle tilfælde ikke kan dele — og jeg mener ikke, det er rimeligt at imødekomme disse synspunkter. Muligvis kan det i visse områder af landet vise sig at være hensigtsmæssigt at udvide inderzonearealerne for at tilfredsstille planlægningsbehovet, men ikke generelt for at imødekomme jordspekulationsbehovet.

Man må selvfølgelig tilstræbe så vide rammer for byudviklingen som overhovedet muligt, men dette ønske kan ikke imødekommes overalt. For Københavnsegnen er det ganske åbenbart en umulighed. Vi må have en nærmere definition af behovet. Det kan ikke være byggespekulanternes behov, vi til enhver tid skal dække ind, når vi snakker om behov; det må være et by-

udviklingsbehov og kun et sådant, vi skal prøve på at tilfredsstille. Byudviklingsbehovet er ikke identisk med byggespekulationsbehovet, og det er da ikke givet, at vi i planlægningsarbejdet ustandselig kan tage hensyn til erhvervs- og boligbyggeri inden for et bestemt område. Planerne kan ikke i det uendelige forblive rummelige og slet ikke i Københavnsområdet, hvor der tværtimod i nogle dele af egnen må sættes ganske bestemte grænser for byudviklingen; vi står vel nærmest her i den situation, at vi skal begrænse behovet. Jeg håber meget, at boligministeren, som jo nu i henhold til § 5, stk. 1, skal godkende byudviklingsplanerne, er opmærksom på de problemer, der ligger i Københavnsegnen, så vi får stoppet den uheldige udvikling, vi her er inde i.

Under behandlingen af forslag til lov om planlægning af Køge Bugt-området blev disse spørgsmål ret indgående behandlet i det dengang nedsatte folketingsudvalg, og flertallet skrev i sin betænkning, at man måtte henstille til boligministeren, at der blev etableret et politisk og administrativt apparat, som muliggør en rationel tilrettelægning og gennemførelse af storbyens vækst. Ligesom vi fik en lov om planlægningen af Køge Bugt-området, tror jeg det ville være mere hensigtsmæssigt at få en særlig lov for Københavnsegnens udvikling.

I mange år har vi haft egnsplansekretariatet for Københavnsegnen, og så vidt jeg har forstået, er det nu meningen, at dette sekretariat skal nedlægges og måske omdannes til et regionplanudvalg; men med den udformning, lovforslaget om regionplanlægning har fået, løser det ikke Københavnsegnens problemer, så en særlig lov herom var nok det mest rationelle, eller man kunne i det pågældende lovforslag give regionplanudvalgene den myndighed, at de kunne udarbejde bindende planer for større områder, selvfølgelig tagende så vide hensyn til de kommunale ønsker, som det nu er gørligt.

I byudviklingslovforslagets § 11 kommer man ind på bebyggelsen i mellem- og yderzonerne. Her må uden tilladelse fra byudviklingsudvalgene opføres bygninger til brug for driften af landbrugsejendomme, skovbrug og fiskerierhvervet, og det er selvfølgelig ganske naturligt. Men videre hedder

[Arne Larsen.]

det, at der også uden tilladelse må opføres bygninger inden for det hidtidige bebyggelsesområde i landsbyer eller andre samlede bebyggelser, når bygningerne tjener til opfyldelse af den stedlige befolknings boligbehov og lokale erhvervsformål. Jeg finder, især hvad det sidste angår, at det er for vid en bestemmelse, at man kan risikere et for uhensigtsmæssigt byggeri i sådanne områder, og jeg finder, at regionplanudvalgene eller byudviklingsudvalgene må have en medindflydelse på byggeriet i disse områder. I det hele taget synes jeg, at der bør være en bedre overensstemmelse mellem lovforslagene om byudvikling og om regionplanlægning, så at disse to love bliver bedre koordineret og afstemt efter hinanden.

I § 17 i byudviklingslovforslaget kommer man ind på spørgsmålet om, hvor og når en ejendom kan fordres afstået til det offentlige mod erstatning — efter bestemmelserne om ekspropriation i byplanloven. Det er selvfølgelig nødvendigt med en sådan bestemmelse, men den går jo uden om, efter hvilke retningslinjer erstatningen skal ydes. Vi håber meget, at de erstatninger, som skal ydes efter denne lovgivning, bliver fastsat efter jordens hidtidige anvendelse og ikke efter forventede fortjenester indtjent ved forventede, men ikke muliggjorte udstykninger eller som følge af samfundsskabt værdistigning. Selvfølgelig skal der ydes rimelige erstatninger, men der skal ikke kunne tjenes millionbeløb som følge af en uundgåelig byudvikling. Det er ganske urimeligt, at private skal have lov at profitere af sådanne forhold.

Jeg har prøvet at gøre nogle principielle betragtninger gældende om det fremsatte forslag til lov om regulering af bymæssige bebyggelser, og jeg skal ikke yderligere gå ind på enkeltheder i dette lovforslag, idet der vil blive lejlighed dertil i det udvalg, jeg forventer bliver nedsat.

Hvad angår forslag til lov om regionplanlægning, har jeg allerede i mine bemærkninger strejft dette lovforslag og skal kort sige, at vi hilser dette forslag velkommen og mener, det er et skridt i den rigtige retning. Dog lider lovforslaget efter vor mening af en afgørende fejl, den, som jeg tidligere har berørt, at regionplanudvalgene kun har mulighed for at angive retningslinjerne for

en ønskelig udvikling og ikke har mulighed for rent fysisk at føre dem ud i virkeligheden. Der er fare for, at disse regionudvalgs planer kun bliver skønne drømme, kun bliver til smukke planer, udarbejdet på papiret, og aldrig omsættes i virkeligheden; derfor burde disse udvalg udstyres med en større myndighed. Men så vil man komme med den indvending, som vi også har hørt af de andre ærede ordførere, at det strider mod det kommunale selvstyre, at vi har nok af statsdirigering, at man selv vil have lov til at bestemme o. s. v. o. s. v. Det lyder rigtigt og smukt og hjertegribende, men vi er dog alle borgere i dette land og ikke bare borgere i en kommune; vi skal alle have muligheder for at være her, have muligheder for så fri en udfoldelse som overhovedet muligt. Vi må væk fra sognementalitetsens negative sider og se tingene i større sammenhæng.

Desværre nåede de smukke tanker om regionalkommunen for hovedstadsområdet ikke frem til folketinget; måske har den højtærede indenrigsminister lagt dem i fryseboksen; forhåbentlig bliver forslaget snart taget frem igen og endelig konkretiseret og fremsat som lovforslag, thi måske er dette en vej frem mod større planlægningsenheder og vil gøre det lettere at få orden i helheden.

I regionplanlovforslaget siges i § 6, at udvalget skal til sit arbejde antage tilstrækkelig medhjælp med den fornødne faglige erfaring i fysisk planlægning. I bemærkningerne skønner ministeren, at ca. 2 heltdagsbeskæftigede teknikere i hvert udvalg skulle være tilstrækkeligt, hvortil dog kommer en vis deltidsbeskæftiget arbejdskraft og den nødvendige kontorhjælp. Er det virkelig meningen, at vi også i disse udvalg skal have det, der hedder deltidsbeskæftigede, altså arbejdskraft, der er nødsaget til at splitte sig selv op i flere arbejdspladser? Skulle vi ikke prøve at modvirke dette en lille smule? I øvrigt tror jeg ikke på, at disse regionplanudvalg kan klare sig med 2 teknikere i hver region; der skal sikkert betydelig mere mandskab til for at klare disse opgaver; men det er vel nok også et spørgsmål, om vi har det fornødne antal kvalificerede folk til disse opgaver. Derfor var det vel nok en idé, om boligministeren fandt udveje for at få uddannet et langt

[Arne Larsen.]

større antal planlægningsfolk, end vi i øjeblikket råder over. Men dertil kræves selvfølgelig penge og lærerkræfter, men jeg håber, at dette spørgsmål må blive taget op til overvejelse og løsning.

Tilbage har jeg nu kun at gøre nogle bemærkninger om det fremsatte forslag til lov om ændringer i byplanloven. I henhold til det fremsatte lovforslag skal der til § 12 føjes et nyt stk. 3, hvorefter kommunalbestyrelsen får ret til mod erstatning at ekspropriere private tilhørende ejendomme, som omfattes af en godkendt eller under udarbejdelse værende byplan, og som det er af værdi for det offentlige at råde over for at fremme byudviklingen. Vi har hørt de ærede ordførere, især det ærede medlem hr. Gottschalck-Hansen fra det konservative folkeparti, vende sig imod disse bestemmelser, idet man finder dem ganske urimelige. Det gør vi derimod ikke, idet vi jo i byplanloven har haft og har muligheder for at ekspropriere til forskellige formål, det være sig parkeringspladser, det være sig kirkegårde eller andre offentlige anlæg. Men at ekspropriere til fordel for levende mennesker, til boliger, det har man hidtil ikke haft mulighed for. Derfor finder vi, det er nødvendigt med en sådan aktiv jordpolitik, og at den søges fremmet, ikke alene ved en adgang til at udøve forkøbsret, men også ved at kunne bringe ekspropriationsinstituttet i anvendelse i særlige situationer, hvor jord, grænsende op til den bymæssige bebyggelse, ikke på anden måde vil blive anvendt til bebyggelse på et tidspunkt eller på en måde, der stemmer med planerne for et bysamfunds udvikling og forsyning med byggegrunde.

I denne forbindelse vil jeg gerne rejse det spørgsmål, om denne bestemmelse er tilstrækkelig i alle tilfælde, hvor der er tale om en hensigtsmæssig udnyttelse af en grund. Københavns borgerrepræsentation har efter indgående drøftelser besluttet at rette en henvendelse til boligministeren om at få lovhjemmel til at ekspropriere for at kunne gennemføre den ved en godkendt byplan fastlagte boligbebyggelse, for så vidt arealerne er svagt eller uhensigtsmæssigt udnyttet og ejerne ikke inden for en af magistraten fastsat rimelig frist gennem-

fører en efter forholdene passende bebyggelse.

Københavns kommune har jo et meget stort problem med at skaffe tilstrækkelige arealer til boligbyggeri, og det er naturligt, at man vender sig imod sådanne områder, som er dårligt udnyttet eller uhensigtsmæssigt udnyttet, og derfor kunne tænke sig på en sådan grund at foretage et byggeri, der gav en bedre udnyttelse af arealet.

Jeg vil derfor anmode den højtærede boligminister om at oplyse, om han er positivt indstillet over for disse tanker, og om han, eventuelt i forbindelse med behandlingen af byplanlovforslaget, kunne tænke sig at imødekomme et forslag til en sådan ændring.

Med disse bemærkninger kan jeg tilsige mit partis saglige medvirken til disse lovforslags gennemførelse. Vi forventer, at vi i det kommende udvalg kan diskutere enkelthederne, men medvirker gerne til gennemførelsen af disse lovforslags hovedlinjer.

Rimstad: Nogle af problemerne vedrørende det lovkompleks, som den højtærede boligminister har udarbejdet, har tinget for kort tid siden haft lejlighed til at beskæftige sig med i det af partierne venstre og det konservative folkeparti fremsatte forslag om ændringer i loven om regulering af bymæssige bebyggelser, fremsat sidste forår, det forslag, der blev genoptaget i efteråret og fik ny første behandling i tinget den 9. november. Under behandlingen af dette forslag sagde vort parti, at vi kunne medgive det vor anbefaling, fordi flere af dets bestemmelser går i den rigtige retning. Forslaget havde efter fremsættelsen i foråret været været genstand for udvalgsbehandling og viste da også ved genfremsættelsen i november spor af en sådan behandling. Bl. a. påtalte vi i den forbindelse, at ændringerne havde givet boligministeren for store muligheder for på dette område til i for høj grad at gøre sig til herre over det kommunale selvstyre.

Det helt nye lovforslag, der nu foreligger om regulering af bymæssige bebyggelser, holder sig, hvad bemyndigelser til den højtærede boligminister angår, sandelig heller ikke tilbage. Efter dette forslags

[Rimstad.]

vedtagelse bliver ministeren på det nærmeste, hvad jeg ville kalde for byggegrundsdiktator her i landet, for ifølge lovforslaget har boligministeren med hensyn til byggegrunde følgende funktioner at varetage: han bestemmer for det første omfanget af de områder, for hvilke der skal udarbejdes byudviklingsplan. Han bestemmer for det andet suverænt over byudviklingsudvalgenes sammensætning, antallet af medlemmer, og hvem der skal være formand. For det tredje fastsætter han regler for udvalgenes arbejde — og for det fjerde noget særdeles vigtigt: ministeren, altså staten, betaler, hvad udvalgenes arbejde koster. At udvalgenes planer for det femte skal godkendes af ministeren, nævnes her for fuldstændighedens skyld, og endelig for det sjette: hvis nogen gør vrøvl over det arbejde, som udvalgene laver, bestemmer ministeren også, om der skal tages hensyn til vrøvlet. Efter dette vil jeg meget gerne stille det ene spørgsmål: hvor er det kommunale selvstyre henne i dette billede?

Det er helt og aldeles forsvundet til fordel for det ministerielle diktatur på dette område, et af de vigtigste områder inden for det kommunale selvstyre. I et område, der er hjertet og fremtiden i hver enkelt kommunes arbejde på lang sigt, er herefter kun boligministeren bestemmende. Kommunens egne folk er, hvad deres kommunes fremtid angår, henvist til at spise af ministerens hånd. Der er efter vort partis opfattelse ingen rimelighed i det. Vi vil anse det for rigtigt, at lovmæssige beføjelser til den højtærede boligminister gående ud på, at det afgørende ord med hensyn til koordineringen af samarbejdet kommunerne imellem ligger hos ministeren, altså en vis initiativtagning, men hånds- og halsret over et felt som dette vil vi ikke give ministeren, det vil smage for meget af diktatur.

Jeg ved ikke, om jeg i denne forbindelse må minde den højtærede boligminister om, at diktatur hos de gamle romere oprindelig var noget, der blev indført i nødsituationer. I denne forbindelse erkender jeg uden videre, at der f. eks. i dag med hensyn til boligkrisen nok kunne være behov for noget ekstraordinært, måske for ekstraordinære beføjelser. Men romerne havde også i de

tidligste tider den regel, at diktatoren skulle forsvinde ud af billedet, når hans mission var forbi, hvad enten den var lykkedes eller ej. Jeg ved ikke, om det er den silkesnor, der ligger i disse gamle romerske betragtninger, som den højtærede boligminister trakter efter, men os forekommer det i hvert fald ejendommeligt, at en minister, der har haft så dårlige resultater at opvise på et område, det vigtigste af alle, boligområdet, stræber efter så store beføjelser på et andet område som dem, der her er tale om.

Heller ikke de detailbestemmelser, der ligger i lovforslagets slutbestemmelser fra § 6 og opefter, har vi ret meget tilovers for. Der er også i dem tillagt ministeren for store beføjelser og i det hele taget tillagt det offentlige for store rettigheder til indgriben i den enkeltes forhold.

Vi kan ikke stemme for dette lovforslag.

Det kan vi heller ikke for forslaget om ændring i lov om byplaner, som ledsager det første lovforslag. De to ændringer, der her er tale om, er begge med en så socialiserende hensigt, at vi straks melder fra.

Efter de foreslåede ændringer skal det offentlige have muligheder for i høj grad at bestemme anvendelsen af og derfor prisen på en værdi, hvortil ejendomsretten indehaves af en af landets borgere. Den pågældende, som ved erhvervelsen har troet sig beskyttet af grundlovens ejendomsparagraf, vil efter vedtagelsen af dette lovforslag erfare noget andet. Han vil med rette kunne pege på, at ingen grundlovsændring har fundet sted, men at folketinget gennem sit lovgivningsarbejde har udhulet grundlovens bestemmelse om ejendomsretten under påberåbelse af den ventil i ejendomsparagraffen, der drejer sig om almenvellet, og hvis mening hele tiden har været en hel anden end den at dække tilfælde, hvor staten på borgernes bekostning optræder som grundspekulant. Heller ikke dette lovforslag vil vi derfor stemme for.

Det tredje i serien er lovforslaget om regionplanlægning. Også dette lovforslag er karakteriseret ved, at der igennem det tillægges den højtærede boligminister alle de beføjelser, der kan hentes ud af boligplanlægningens nuværende stade. Til gengæld betaler staten alle udgifter ved arbej-

[Rimstad.]

det. Men det, der er særligt ved lovforslaget her, er, at det lovgiver på et område, hvor der mange steder i landet allerede er arbejdet med problemerne. Derfor er også tendensen her så meget tydeligere. I stedet for at understøtte det allerede indledte mellemkommunale arbejde gennem en ministeriel koordinering af de eksisterende bestræbelser bryder staten ind ved at sætte sig gennem et lovforslag som det foreliggende på enhver beføjelse i denne sag, der mange steder allerede er godt i gang. En af de pæneste betegnelser, man vist kan anvende om denne fremgangsmåde, ligger i ordet centralisering. Men vort parti ønsker ikke centralisering, vi ønsker decentralisering. Vi ønsker færre ministerielle beføjelser og en stærkere understregning af det kommunale selvstyre, i det hele taget en ophjælpning af den enkeltes interesse for samfundet og dets problemer. Det kan man ikke fremme ved at tage bestemmelsesretten bort fra de mindre enheder og henlægge den til et landsorgan eller til en minister. Det er det, dette forslag i for høj grad tilsigter, og derfor vil vi ikke være med til det. Vi vil stemme imod det, og vi vil stemme imod samtlige tre forslag, fordi vi ikke tror på, at de under en udvalgsbehandling kan undergå sådanne forvandlinger, at også principgrundlaget bliver anderledes.

Boligministeren (Carl P. Jensen): Må jeg begynde med at takke de ærede medlemmer hr. Ove Hansen, hr. Helge Larsen og hr. Arne Larsen for den udtalte tilslutning til de tre lovforslag, der vedrører det område, som jeg har med at gøre.

Jeg er enig med det ærede medlem hr. Ove Hansen i hans vurdering af såvel byggesom byreguleringslovgivningen, herunder også landsbyggeloven, som det ærede medlem nævnte. Jeg er på den anden side lige så enig i, at denne lovgivning i sig selv ikke kan være tilstrækkelig — hvilket jo også fremgik af de erfaringer, som det ærede medlem hr. Ove Hansen havde — for at

tilgodese behov eller ønsker om fremme af en hensigtsmæssig udvikling af de områder, som omfattes af denne lovgivning.

Jeg har vel i og for sig lov at føje til, at denne enighed om den gældende lovs utilstrækkelighed for så vidt i nogen måde deles af de ærede medlemmer hr. Axel Kristensen og hr. Gottschalck-Hansen. Disse to ærede medlemmer har jo været medforslagsstillere til det den 31. oktober forrige år fremsatte lovforslag om ændringer i lov om byregulering. Uenigheden opstår jo først, når vi skal tage stilling til, på hvilken måde denne utilstrækkelighed skal afhjælpes og bedre forhold tilvejebringes. Herom er der sagt mange ord. Man kan finde, havde jeg nær sagt, et register over de taler, der er holdt, i bemærkningerne til lovforslaget vedrørende byreguleringsloven under det afsnit, der omhandler den gældende byreguleringslov og dens baggrund. Her tænker jeg naturligvis i første række på de udtalelser, der er fremsat i tilknytning til det af venstre og det konservative folkeparti fremsatte lovforslag i såvel forrige som indeværende folketingsår, senest det forslag, jeg nævnte før af oktober forrige år.

Det ærede medlem hr. Axel Kristensen har også i dag gentaget sin motivering for dette forslag: underforsyningen med arealer til udvikling af områder, navnlig her ved København, der ville kunne tilpasses, som det ærede medlem hævder, gennem en uvidelse af udbuddet. Vi har også på ny fået præsenteret det ærede medlems betragtninger over grundprisernes himmelflugt, som efter det ærede medlems opfattelse alene skyldes en forkert administration af den gældende lov; selv om det ærede medlem søgte at anvende andre ord under forhandlingen her for nogle måneder siden, så var det jo stort set den samme tale.

Det ærede medlem hr. Gottschalck-Hansen gjorde forsøg på at krydre denne tale med at understrege, at de tre lovforslag, der her er til behandling, må ses i relation til fællesmarkedet og meget andet. Jeg tror dog, det ærede medlem vil få vanskeligt

[Boligministeren.]

ved at udlede, at der for de lovforslags vedkommende, der er tale om i dag, kan påvises nogen afgørende forbindelse. Det ærede medlem har jo ikke været uden kendskab til, at jeg gennem lang tid har haft disse forslag under forberedelse. Det er bl. a. fremgået af den meddelelse, jeg fremsendte til det folketingsudvalg, der var nedsat forrige folketingsår. Hvad der i øvrigt kan have motiveret de ærede medlemmer hr. Gottschalek-Hansens og hr. Axel Kristensens fremsættelse af det lovforslag, der som nævnt i øjeblikket befinder sig i folketingsudvalg, må være den samme erkendelse, som det ærede medlem hr. Ove Hansen gav udtryk for, nemlig den, at den gældende lov ikke længere er tilstrækkelig som regulering af den bymæssige udvikling. Som jeg sagde før, har det ærede medlem hr. Axel Kristensen jo heller ikke i dag fremført noget nyt, og jeg kan derfor henholde mig til de bemærkninger, jeg tidligere har fremsat over for det ærede medlem.

De ærede medlemmer hr. Axel Kristensen og hr. Gottschalek-Hansen har begge vendt sig mod bortfaldet af § 3-udvalget, det vil sige det folketingsudvalg, der skal holdes underrettet om godkendte byudviklingsplaner. Det er rigtigt, at der ikke hidtil har været problemer, endsige modsætningsforhold; men hensigten med ændringen er at søge frem til en koordinering med naturfredningsloven. Jeg vil her gerne henvise til de bemærkninger, der er gjort herom til byreguleringslovforslagets § 5.

Det ærede medlem hr. Gottschalek-Hansen efterlyste også sammensætningen af de organer og nævn, der skal nedsættes i henhold til byreguleringslovens § 3 o. s. v. Principielt er der jo ingen ændringer i henhold til den gældende lov, og jeg vil da også pege på, at i så henseende har det ærede medlem ikke foreslået nogen ændring i oktoberforslaget med hensyn til disse principper og denne fremgangsmåde. Når det ærede medlem nu efterlyser sammensætningen og udtaler sig imod disse organers sammensætning, burde det jo også være fremgået af det forslag, det ærede medlem i sin tid selv var med til at fremsætte.

Det ærede medlem hr. Axel Kristensen har i høj grad vendt sig imod den bemyn-

digelse, der i det foreliggende lovforslag er til boligministeren. Her vil jeg dog gerne sige, at det ærede medlem hr. Axel Kristensen i det forslag, han har været medlovsforlagsstiller til, ikke har nægtet sig noget, når det drejer sig om at give en boligminister bemyndigelser. Må jeg her nævne forslaget § 1, nr. 4, hvori det bl. a. hedder:

„Såfremt en kommune ikke har opfyldt sin forpligtelse efter stk. 1, kan boligministeren efter et byudviklingsudvalgs indstilling og med tilslutning af byplannævnet bemyndige udvalget til helt eller delvis at udøve de beføjelser i henseende til tilvejebringelse af forslag til byplaner, som ellers i henhold til byplanloven varetages af vedkommende kommunalbestyrelse.“

Jeg synes som sagt, at det ærede medlem ikke har nægtet sig noget i så henseende, men det kommer naturligvis an på, hvem der, om jeg så må sige, er far til barnet.

Det ærede medlem hr. Arne Larsen efterlyste min stilling til en udtalelse, et forslag, der var fremsendt fra Københavns kommune vedrørende muligheden for ekspropriation til gennemførelse af den fastlagte boligbebyggelse i henhold til en godkendt byplan. Dette forslag er dateret den 1. marts, og jeg er også bekendt med, at det ærede medlem hr. Arne Larsen har haft kendskab til det nogle dage, men af en eller anden mærkelig grund er forslaget, så vidt jeg er orienteret, først modtaget i boligministeriet i går eller i forgårs, og forslaget må naturligvis nu gennemgås af boligministeriet. Man kan næppe lade det gå ubearbejdet — jeg har heller ikke forstået, det har været hensigten — til folketingsudvalget, selv om problemet vel nok i højere grad er af politisk karakter, også når henses til den behandling, som fremgår af den udvalgsbetænkning, der ledsagede forslaget. Om forslaget kan jeg altså ikke sige noget i dag; jeg må have lejlighed til at sætte mig ind i det.

Såvel det ærede medlem hr. Gottschalek-Hansen som det ærede medlem hr. Axel Kristensen fremhævede en ting, som jeg synes der kan være grund til at nævne. Jeg tænker her på de ærede medlemmers udtalelser om, at man var tilfreds med, at jeg havde taget hensyn til, jeg tør vel sige resultatet af det udvalgsarbejde, der fandt sted i

[Boligministeren.]

sidste folketingsår — her tænker jeg på forslaget om byreguleringslov § 4, stk. 1, der jo stort set er ligelydende med venstres og de konservatives forslags § 5. Jeg skal dog erkende — og det beder jeg det ærede medlem hr. Arne Larsen være opmærksom på — at vi ikke har kunnet medtage den af det ærede medlem hr. Axel Kristensen gentagne gange omtalte målsætning, der går ud på, at der i inderzoner skulle udlægges tilstrækkelige arealer til det dobbelte af det forventede behov, d. v. s. behovet efter den forventede befolkningstilvækst i de kommende 15 år. Man må vistnok erkende, at her er der tale om en usikkerhed, der kan batte noget. Hvad kan man vide om, hvad der vil ske i de kommende 15 år? Naturligvis, man kan skønne, men i vor tid kan vaner eller lyster til at bosætte sig her eller dér hurtigt ændres. Men ikke nok med dette skøn om disse 15 år, man skal også doble op, og det er da uden videre til at forstå, at de kommunale organisationer har taget afstand fra en sådan målsætning, hvis man kan kalde det sådan.

En tilsvarende interesse har de kommunale organisationer givet udtryk for, når det drejer sig om det ærede medlems nærmere præciserede ønsker og krav, kan man vel sige, om disse udlagte zoners tekniske anlæg som eksempelvis rensnings- og kloakeringsanlæg og den deraf følgende investering. I det foreliggende forslag har vi medtaget det ærede medlem hr. Axel Kristensens forslags revisionsbestemmelse, således, at vi i god tid har mulighed for inden byudviklingsplanens udløbstid at tilvejebringe et udkast til en ny plan, men i øvrigt vil der når som helst kunne foretages en revision. Vi har af praktiske grunde udskilt denne bestemmelse som et selvstændigt afsnit under § 15.

Det ærede medlem hr. Axel Kristensen har i dag gentaget sin opfattelse af, at selv det foreliggende forslag er ikke nok; det sikrer ikke tilstrækkelig plads, og vi vil altid komme bagefter. Hvad menes der med plads nok? Skal det, som det ærede medlem hr. Arne Larsen sagde, være til spekulation i ordest dårligste betydning? Skal det være plads til kapitalanbringelse? Nej, det, der skal være plads til, er alle rimelige, alle overskuelige byformål. Det må selvsagt

vurderes efter en samlet planlægning og de beregninger, det nu engang er muligt at opstille.

Der stilles, som det ærede medlem hr. Ove Hansen var inde på, i vore dage så store krav om investeringer til by- og bygge-modning. Det gælder kommunale funktioner som skoler, sociale institutioner, det gælder tekniske, forsyningsmæssige og trafikale hensyn og meget andet. Derfor må en byudviklingsplan tage hensyn til, at man opnår en koncentreret investering i den takt, man kan skønne der er behov for, og navnlig gælder det om at gøre udnyttelsen af arealet så økonomisk fordelagtig som muligt uden at forflygtige hensynet til den følgende udvikling.

Jeg synes derfor, at de ærede medlemmer hr. Axel Kristensen og hr. Gottschalck-Hansen — og det gælder også det ærede medlem hr. Rimstad — stort set vil kunne samle deres interesse om dette forslag i en eneste bemærkning, der kunne illustrere deres følelser over for det kompleks af forslag, vi her har på bordet, når man ser bort fra de punkter, vi har medtaget i forslaget om byreguleringslov fra de ærede medlemmers eget forslag.

At komme ind på alle de synspunkter, der har været fremsat, ville, som jeg sagde før, blive gentagelser af, hvad der allerede er sagt her i salen ved behandling af byreguleringsforslag.

Noget nyt er der dog, det skal erkendes; det drejer sig om fjernelsen af den gældende lovs § 14 og indførelsen af lovforslagets § 17, der vedrører ekspropriation. § 17 svarer til byplanlovforslagets § 12; den er her overført som konsekvent ændring. De ærede medlemmer har betegnet § 17 i byreguleringsforslaget og § 12, nyt stykke 3, i lovforslaget om byplaner som grundlovsstridige, og dette kan naturligvis ikke komme bag på os. Foreløbig må det vel stå som en påstand, der bestrider eller i hvert fald rejser tvivl om, hvorvidt almenvellet i det hele taget kan have interesse i denne forbindelse, altså noget såre principielt.

Allerede af den grund har jeg — og det var anledningen til den afbrydelse, som irriterede det ærede medlem hr. Gottschalck-Hansen — aftalt med justitsministeren, at han som den særlig sagkyndige på dette specielle juridiske område vil fremsætte

[Boligministeren.]

nogle synspunkter i anledning af det ærede medlems bemærkninger om dette princip. Det er vel i øvrigt naturligt ud fra den indstilling, de ærede medlemmer har, at man går lige så stærkt imod ophævelsen af erstatningsbestemmelserne i byreguleringslovens § 14 og byplanlovens § 15 a. Denne ophævelse skal naturligvis ses i sammenhæng med den foreslåede tilsvarende ændring af naturfredningslovens § 22.

Jeg vil ikke udelukke, at såfremt man ikke på så kort tid, som tilfældet har været, havde indhøstet så dårlige erfaringer på naturfredningslovens områder, som man har, er det såmænd ikke sikkert, at vi havde taget problemet op vedrørende de to love, der henhører under boligministeriet, men jeg vil dog også gerne sige, at for naturfredningslovens vedkommende har erstatningsbestemmelserne så at sige lammet anvendelsen af denne lov, fordi der kan ydes og skal ydes erstatning, ikke så meget for at give afkald på udnyttelsesretten, men for en forventet udnyttelsesret, udnyttelsesret i ordets dårligste betydning.

For byreguleringslovens vedkommende er det rigtigt, at denne erstatningsbestemmelse indtil nu ikke har haft nævneværdig betydning, men der er næppe tvivl om, at en afsmitning fra den skæbne, § 22 i naturfredningsloven har fået, efterhånden vil give sig udtryk, også for så vidt angår lov om byregulering og byplanlægning.

I det hele taget kan jeg måske føje til, at selv om grundejerforeningerne går ind for at bevare § 14, har de dog helt på linje med De samvirkende Landboforeninger i anledning af de afgivne erklæringer vedrørende forslaget til zoneplan for Danmark været særdeles positive. Disse to organisationer mener nemlig ikke, at der skal være adgang til at oppebære erstatning for en spekulationsgevinst, eller at der retsmæssig bør kunne stilles krav om, at man generelt skulle yde erstatning i det tilfælde, hvor en mere eller mindre uvis forventning om en fortjeneste ved en påtænkt udstykning hindres ved planlægningsforanstaltninger. Men ikke alene derfor. Principielt må vi fastholde, at disse erstatningsbestemmelser nu ophæves, hvis der skal være lidt mening i planlægningsarbejdet i det hele taget.

Man har også nævnt, at regionplanlæg-

ning vil begrænse det kommunale selvstyre, og det har været antydnet, at forslaget i den foreslåede form vil kræve visse overvejelser i kommunallovskommissionen om nye amtsinddelinger, om ændrede beføjelser for amtsrådene o. s. v. Jeg vil gerne gentage, hvad der fremgår af bemærkningerne til lovforslaget. Det ærede medlem hr. Axel Kristensen slog jo stor streg over ideen, mens han med andre streger havde udarbejdet et diagram, der viste, hvor meningsløst det hele var. Jeg må erkende, at jeg havde lidt svært ved at følge det ærede medlems tankegang, men måske går det bedre, når jeg får studeret talen, når den foreligger i Folketingstidende. Det kan ikke være ukendt, at regionplanlægning ikke er noget nyt. Det er, som det er sagt bl. a. af det ærede medlem hr. Ove Hansen, noget, der for længst er startet på lokalt initiativ. Det forslag, der her er fremsat, støtter disse lokale bestræbelser. Det har det sigte, at regionerne afpasses indbyrdes, og dernæst, at der kommer regionplanlægning i alle egne af landet, efterhånden som der er behov, og efterhånden som der er muligheder derfor, herunder også i de kommuner, de områder, man hidtil har kunnet betegne som de svage egne, som ellers også i dette forhold ville komme til at hinke bagefter til skade for udviklingen inden for den pågældende egn.

Der er også grund til at understrege, at der ved forslaget sikres et kommunalt flertal såvel som kontrol af byplannævnet, der vil komme til at bestå af repræsentanter for de kommunale organisationer, både med hensyn til udvalgets sammensætning og med hensyn til planernes indhold, planernes sigte. Jeg vil gerne understrege, at regionplanerne jo alene skal have en vejledende karakter, og endelig må planerne betragtes som en teknisk og administrativ nødvendighed for at lette, for at samordne arbejdet i byudviklingsudvalg, fredningsplanudvalg, såvel som for kommunalbestyrelserne og byplan- og bygge Lovmyndigheder. Der er i øvrigt grund til at understrege, som det også er gjort i bemærkningerne til lovforslaget, at regionplanlægningen ikke vil få nogen administrative beføjelser.

Det har også været nævnt, at regionplanlægning ikke skulle være særlig påkrævet, når man havde landsplanlægningen. Men

[Boligministeren.]

også her er der grund til at pege på, at regionplanlægningen er et hensigtsmæssigt led i en landsplanlægning, således at landsplanlægning alene kan henholde sig til hovedlinjerne ud fra kendskab til lokal viden, til lokale ønsker. Derfor har vi også set, at såvel landboforeninger som grundejerforeninger går ind for regionplanlægning som princip.

Ja, der er om alle tre lovforslag rejst en lang række andre spørgsmål end dem, jeg her har kunnet beskæftige mig med; men jeg går ud fra, at vi som sædvanlig kan fortsætte drøftelserne i et kommende udvalg, hvor jeg naturligvis vil være villig til at besvare såvel disse som andre spørgsmål, og jeg skal derfor afstå fra yderligere bemærkninger.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Såvel det ærede medlem hr. Axel Kristensen som det ærede medlem hr. Gottschalk-Hansen beskæftigede sig dels med ekspropriationsbestemmelserne i de behandlede lovforslag, dels med ophævelsen af erstatningsbestemmelserne i lovforslagene om byregulering og om byplaner, og det samme problem melder sig jo ved behandlingen af det næste punkt på dagsordenen, lovforslaget om ændringer i naturfredningsloven.

Må jeg i almindelighed om disse spørgsmål sige, at de materielle regler i dette lovkompleks jo danner en helhed, og hensigten hermed er at sikre, at overgang af landbrugsjord til bebyggelse kommer til at stemme med en tilvejebragt planlægning. Der er derfor ikke tale, således som det også blev understreget af den højtærede boligminister, om væsentlige ændringer i omfanget af de rådighedsindskrænkninger, der er tale om. En væsentlig ændring i denne relation fremkommer derimod ved ændringen af naturfredningslovens administration. Men dette vil den højtærede minister for kulturelle anliggender gøre rede for.

Jeg vil gerne understrege, at det er regeringens opfattelse, at der her alene er tale om generelle rådighedsindskrænkninger, som ikke er af ekspropriativ karakter. Dette spørgsmål vil jeg nærmere uddybe ved at sige, at grænsen mellem ekspropriation og generel rådighedsindskrænkning lader sig kun fastsætte ud fra en helhedsvurdering,

hvor de forskellige elementer i indgrebet indgår. Tænker man på indgrebets form, så er det klart, at hvor dette er generelt og ikke konkret, er det en rådighedsindskrænkning og ikke en ekspropriation. Et indgreb, der rammer mange og ikke blot få, er en rådighedsindskrænkning af generel karakter. Vender man sig mod indgrebets art, så rejses det spørgsmål: af hvilken karakter er dette indgreb? Overfører det ejerbeføjelser fra den nuværende ejer til andre, eller tilintetgør det dele af ejerbeføjelserne? Det er der ikke tale om i det, der her er stillet forslag om; der er alene tale om en begrænsning af ejerens rådighed.

Et yderligere element, der må ind i bedømmelsen, er den samfundsmæssige interesse, som indgrebet repræsenterer, i dette tilfælde den rent planmæssige interesse, som er af meget væsentlig samfundsmæssig betydning. Der tilsigtes en almindelig offentlig kontrol med jordens udnyttelse til nye formål, og behovet herfor er stærkt stigende. Heroverfor må ejerens krav om erstatning for enhver værdiforringelse vige.

Endelig vil jeg som det fjerde element fremhæve indgrebets omfang, og det, der her er tale om, rækkevidden her, er jo alene et forbud mod en bebyggelse, som typisk ikke er naturlig efter stedets karakter. Den hidtidige udnyttelse af ejendommen hindres jo ikke ved de påtænkte indgreb.

I almindelighed vil jeg gerne understrege, at grundlovens § 73 er en retlig standard, hvis nærmere indhold må bedømmes ud fra skiftende tiders vurdering af samfundets ret til at regulere den private ejendomsret. Problemet har jo ofte været fremme i det høje ting. I retning af tidligere fastsættelse af grænsen vil jeg gerne nævne nogle fortilfælde.

Jeg minder om naturfredningsloven af 1937, som i § 25 fastsatte vidtgående byggeforbud ved skov og strand, men som ikke gav ejeren ret til erstatning. Det samme gjaldt byggelinjeloven af 1928 og byplanloven af 1938, som gav vidtgående rådighedsindskrænkninger uden at åbne mulighed for erstatning til den private ejer. Kun i ét tilfælde blev erstatning ydet, nemlig hvis ejeren var afskåret fra en efter ejendommens beskaffenhed og beliggenhed økonomisk rimelig og forsvarlig udnyttelse af ejendommen; kun i det tilfælde åbnedes

[Justitsministeren.]

der mulighed for erstatning. Og de samme regler genfinder vi i Københavns bygge lov fra 1939, i vejbestyrelsesloven fra 1957 og i landsbygge loven fra 1960. Specielt vedrørende den sidste vil jeg gerne fremhæve bestemmelsen i lovens § 5, hvorefter amtsrådet kan forbyde udstykning til sommerhusbebyggelse og anden udstykning, som strider mod en forsvarlig og hensigtsmæssig byudvikling, og gøre dette uden erstatning til den private ejer, og samme lov, landsbygge loven, indeholder i § 20 en bestemmelse, som åbner mulighed for at nægte godkendelse af en bebyggelse også uden erstatning.

Det var dette princip, der så at sige blev brudt i 1949 ved ændringen af byregulerings- og byplanlovene, der gav erstatning, uanset at ejeren kunne udnytte ejendommen som hidtil, og det er det samme princip, som blev indført i den gældende naturfredningslovs § 22. At det klart var en urimelig og inkonsekvent bestemmelse i naturfredningsloven, vil jo fremgå, hvis man sammenholder den med landsbygge lovens § 5, for efter landsbygge lovens § 5 kunne amtsrådet hindre en sommerhusbebyggelse, som ikke efter naturfredningsloven kan hindres uden at være erstatningsforpligtende.

Det sæt love, jeg nævnte, hvor ingen erstatning ydes for generelle rådighedsindskrænkninger, er efter regeringens opfattelse udtryk for den gældende forfatningsret. Det er godkendt af lovgivningsmagten, af administrationen og af domstolene. Men det andet sæt love, lovene af 1949 og den seneste udgave af naturfredningsloven, går ud over grundlovens krav; man fastsætter erstatningen ikke som forfatningsmæssig nødvendig, men som hvilende alene på politiske billighedsbetragtninger.

Må jeg minde om, at i regeringsforslagene af 1949 var der ingen erstatningsbestemmelser, de blev indsat i tinget, og jeg vil gerne understrege, at begrundelsen dengang var rene billighedsbetragtninger. Det er anført i folketingsudvalgets betænkning, at de rådighedsindskrænkninger, hvorom der var tale, ikke burde give grundejerne adgang til erstatning, men man sagde: det kan befrygtes, at der efter de anførte bestemmelser kan opstå tilfælde, hvor det vil

virke ubilligt over for en grundejer, om der ikke ydes ham erstatning i anledning af, at ejendommen inddrages under mellem- eller yderzone, selv om de indskrænkninger i ejendomsretten, der herved bliver tale om, kun fastsættes for et begrænset tidsrum. Men hertil føjede partierne venstre og det konservative folkeparti en rent principiel betragtning, som gik ud på, at hvis samfundet vil træffe regulerende bestemmelser, der bevirker, at der sker sådanne indskrænkninger i en ejers midlertidige rådighedsret, at ejendommen får en faktisk mindre værdi, så skal de enkelte ikke være ofre for samfundets interesse; i sådanne tilfælde bør der ydes erstatning. Men det er vel klart, at dette rent generelle synspunkt går langt ud over, hvad der er gældende ret. Det er ikke udtryk for en forfatningsmæssig, men for en politisk bedømmelse. I begge de tilfælde, hvor en ændring skete, var det ud fra billighedsbetragtninger. Ved naturfredningsloven drejede det sig simpent hen om — og jeg gav meget klart udtryk for regeringens principielle opfattelse dengang — at man ønskede at samle så stort et flertal som muligt omkring denne lovgivning, og derfor accepterede man erstatningsbestemmelser ud fra billighedsbetragtninger.

Må jeg have lov til sammenfattende at sige, at jeg har det indtryk, at oppositionen til højre opfatter disse forslag som frontalangreb på den private ejendomsret. Nuvel, det er et synspunkt, man kan anlægge, men jeg vil gerne rejse det spørgsmål: tror oppositionen virkelig, at vi har råd til i dette lille land, hvor vi lever mere end 100 mennesker i gennemsnit pr. kvadratkilometer, at opretholde en privat ejendomsret af så eksklusiv karakter som den, oppositionen gør sig til talsmænd for? Jeg tror det ikke, og også ud fra de samfundsmæssige synspunkter, som må være oppositionens, må man erkende, at en begrænsning i den private ejendomsret er nødvendig. Hvis man kunne tænke sig den tanke, at oppositionen over for disse generelle rådighedsindskrænkninger vil påberåbe sig grundlovens § 73, stk. 2, vil regeringspartierne afvise det. Anderledes stiller det sig selvfølgelig med hensyn til de egentlige ekspropriationsbestemmelser i byreguleringslovforslagets § 17 og byplanlovforslagets punkt 2. Det

[Justitsministeren.]

er og det betegnes som ekspropriation. Det andet er det ikke, og det vil af flertallet ikke blive anerkendt som sådan.

Gottschalk-Hansen: Det var unægtelig en meget interessant, men efter mine begreber og min opfattelse også noget urovækkende opfattelse, den højtærede justitsminister gav udtryk for i det spørgsmål, han rettede til oppositionen, om vort syn på ejendomsbegrebet.

Det er selvfølgelig vanskeligt for en lægmand som mig at diskutere med en corpus juris af den højtærede justitsministers format, men jeg vil gerne ud fra mine lægmandsbetragtninger og den retsbevidsthed, jeg har, den opfattelse, der er min med hensyn til ejendomsbegrebet, sige: skal man nu ikke være forsigtig? Har vi ikke set, hvorledes i en stat — hvad enten det er et demokrati, hvor der er et flertalsdiktatur, det kunne der jo være, eller som i sin tid i det nazistiske Tyskland, eller, som man oplever det, i øjeblikket i den kommunistiske Sovjetunion — statsmagten søger at fastsætte, hvad ejendomsbegreb og ejendomsret er? Skal det være noget elastisk? Skal det være noget, som en regering eller som magthaverne kan ændre, alt som det nu passer ind i krammet? Jeg synes, det indebærer meget alvorlige konsekvenser, og jeg vil meget gerne, om vi ved en anden lejlighed og en anden korsvej kan mødes og drøfte disse ting, for jeg synes, det indebærer meget, meget store konsekvenser. Og den tryghed skal befolkningen dog vistnok alligevel have: at vide, hvad der forstås ved ejendomsret også hos dem, der har magten og muligheden for at bestemme, også dér, hvor det sker i kraft af et folkeligt flertal.

Jeg har meget stor ærbødighed og respekt for den højtærede justitsministers saglige, juridiske viden. Det er ikke så enkelt og ligetil for mig at jugere og skelne mellem de generelle rådighedsindgreb og så problemet ekspropriation, men når den højtærede minister hævder, at der kun er tale om en begrænsning i ejendomsretten, så betyder denne begrænsning en værdinedsættelse, derom kan vi vel være enige. Selv om regeringen Hans Hedtoft af billighedshensyn gik med til i 1949 at gennemføre § 14 med erstatning, så gjorde man det altså dog, og

da man reviderede loven i 1954 og igen i 1959, tog man intet initiativ til at ændre ved denne erstatningsregel. Nej, man tog den til indtægt og lod den leve videre, og så kommer vi altså pludselig i den helt nye situation, at regeringen nu søger at ændre ved denne mulighed for erstatning for en konstateret værdinedsættelse. Selvfølgelig kan lærde jurister debattere og diskutere dette problem hver ud fra sine synspunkter, men jeg er da ikke så helt sikker på, at det ved en domstolsprøvelse vil falde ud helt på linje med det, den højtærede minister her har givet udtryk for.

Jeg er helt enig med den højtærede boligminister i, at langt de fleste af de spørgsmål, dette lovforslagskompleks berører, er bedst egnede til udvalgsbehandling; de er meget komplicerede og ikke umiddelbart let tilgængelige. Jeg skal da heller ikke pine eller plage den højtærede minister med at efterlyse enkelte svar, jeg ikke fik, for vi kan komme tilbage til alt dette.

Men når den højtærede boligminister indleder med at spørge, hvordan jeg dog kan få sat disse lovforslag i forbindelse med fællesmarkedet, vil jeg som svar ganske enkelt henvise til den højtærede statsministers generelle fremsættelsestale den 23. januar 1963 her i tinget — det står at læse i folketingets forhandlinger 1962-63, sp. 2210 ff., hvor den højtærede statsminister indleder med at sige:

„Forudsætningen for en del af de lovforslag, jeg i det følgende har den ære at redegøre for over for det høje ting, er, at Danmark bliver knyttet til Det europæiske økonomiske Fællesskab.“

Senere fremgår det af den højtærede ministers tale, at bl. a. zoneproblemerne er med under denne motivering. Det er derfor, jeg har sat lovforslagene i relation til fællesmarkedet; det er sandelig ikke noget, jeg har grebet ud af luften eller selv har hittet på. Det bunder i den højtærede statsministers generelle fremsættelse af de 10 lovforslag den 23. januar 1963.

Jeg skal som sagt med stor beredvillighed diskutere lovforslagene i det kommende udvalg. Men jeg tør nok sige, at den ængstelse og bekymring, jeg nærer over for lovforslagenes videre gang, ikke er blevet mindre, efter at jeg har hørt den højtærede justitsministers tale i dag.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Hvis ikke det var en fredag og vi havde endnu flere sager på dagsordenen, ville jeg bede det ærede medlem om at gøre mig og offentligheden den tjenesre at definere begrebet flertalsdiktatur. Det er noget, der nu og da optræder... (*Gottschalk-Hansen*: det er torsdag, det er torsdag!). Undskyld, så kan vi fortsætte i morgen.

Jeg forstod, at henvisningen til Sovjet var aktuel, fordi den russiske udenrigsminister er på besøg her i landet. Men må jeg i øvrigt sige, at måske bemærkede det ærede medlem, at professor Bent Christensen i en kronik i går i Politiken beskæftigede sig med disse spørgsmål. Han gav også udtryk for den opfattelse, at de rådighedsindskrænkninger, der her er tale om, er generelle og ikke erstatningsforpligtende.

I øvrigt må det ærede medlem jo ikke glemme, at det første af disse forslag kom i 1928 under en borgerlig regering, som altså indførte vidtgående generelle rådighedsindskrænkninger uden erstatning. Det er nu 35 år siden, men siden har man — bortset fra de afvigelser, jeg har nævnt — fulgt den praksis, at det er generelle rådighedsindskrænkninger, og at de må betragtes under denne synsvinkel.

Må jeg endelig blot gøre den bemærkning, at det naturligvis er rigtigt, at Danmarks eventuelle indtræden i fællesmarkedet ville accentuere betydningen af en løsning af disse problemer. Men under alle omstændigheder har de en stor samfundsmæssig betydning, som nødvendiggør, at de løses nu uden hensyn til, om vi træder ind i fællesmarkedet eller ej.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Ove Hansen: Jeg foreslår, at de tre lovforslag henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om naturfredning.

(Lovforslaget (nr. 83) findes i tillæg A. sp. 639, fremsættelsen i tidenden sp. 2239.)

Formanden: Sammen med denne sag foretages den sidste sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændring i lov om naturfredning [af Vivike m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 57) findes i tillæg A. sp. 407, fremsættelsen i tidenden sp. 1321).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Ministeren for kulturelle anliggender (Bomholt): Lovforslag nr. 57 blev fremsat den 29. november 1962 af det ærede medlem hr. Vivike m. fl. Det er enslydende med et lovforslag, der blev fremsat den 13. juni 1962, men som ikke dengang nåede at komme til første behandling.

Lovforslaget går ud på at ophæve erstatningsbestemmelsen i § 22, stk. 2. En sådan erstatningsfri regulerende bestemmelse er ganske i overensstemmelse med et af regeringens i 1961 fremsat forslag vedrørende § 22, ligesom den i princippet svarer til det af regeringen nu fremsatte lovforslag.

Problemerne er imidlertid efter kulturministeriets opfattelse ikke helt så enkle, såfremt man skal søge at opnå en tilfredsstillende løsning. Således har de siden 1961 indvundne erfaringer vist, at det er nødvendigt at præcisere bestemmelsens planlægningsmæssige sigte, hvilket er gjort ved en omlægning af administrationen til fredningsplanudvalgene, ligesom ingen af de øvrige af mig foreslåede ændringer kan undværes i helheden.

Jeg går derfor ud fra, at de ærede forslagsstillere vil tage under overvejelse, om det ikke ville være hensigtsmæssigt at trække lovforslaget tilbage.

Lund Jensen: Jeg vil gerne takke den høje regering, fordi den har medtaget naturfredningsloven i den serie af lovfors-